ACADEMIAE GEORGIAE AUGUSTAE

PRORECTOR

HERMANNUS SAUPPE D.

CUM SENATU

SUCCESSOREM IN SUMMO MAGISTRATU ACADEMICO

AUGUSTUM GRISEBACH D.

CIVIBUS SUIS

HONORIS ET OFFICII CAUSA

COMMENDAT

CURTII WACHSMUTH *commentatio de Xenophontis qui fertur libello Ἀθηναίων πολιτεία addita est.*

GOTTINGAE MDCCCLXXIV.

TYPIS EXPRESSIT OFFICINA ACADEMICA DIETERICHIANA.

(GUIL. FR. KAESTNER.)

Prorectoratum academicum depositurus hoc unum reliquum habeo, ut successorem,

Augustum Grisebach,

virum experientissimum clarissimum, collegarum suffragiis rite creatum, magistratus publici, cui summa harum rerum cura demandata est, auctoritate confirmatum, more diuturna consuetudine sancito vobis, cives academiae, ex animi mei sententia graviter commendem. Quem cum eruditione accuratissima pariter atque prudentia et humanitate singulari insignem esse omnes qui eum noverunt consentiant, quaecunque vobis vere profutura sunt sollerter curaturum et salutem academiae strenue tuiturum esse mecum certo confidite. Itaque facite, ut moderatione morum et studiorum alacritate eius consilia quantum in vobis est adiuvetis.

In Xenophontis qui fertur libello de republica Atheniensium dialogi vestigia primus agnovit Cobetus, qui in Mnemosyn. VII, p. 387 sq. = *nov. lection.* p. 738 sq. haec scripsit: „saepe autem mihi in excutiendis explorandisque laceris istis antiqui operis (*περὶ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας*) laciniis subnata suspicio est, ex aliquo Dialogo haec esse depromta, in quo de Atheniensium rep. duo inter se sic collocuti essent ut alter eam graviter reprehenderet, cui alter ita responderit ut ea omnia iure reprehendi fateretur sed aliter quam sic

democratiam constare non posse demonstraret, veluti I 1 et iterum III 1 et I 8 . . . . Colloquii obscura quaedam vestigia cernere mihi videor in his: I 8 *ὃ γὰρ σὺ νομίζεις . . . εἰ δ' εὐνομίαν ζητεῖς πρῶτα μὲν ὄψει κτέ* et § 10 *Ἀθήνησιν οὐχ ὑπεκστήσεταί σοι ὁ δοῦλος* et § 11 *ἐν δὲ τῇ Λακεδαίμονι ὁ ἐμὸς δοῦλός σε δέδοικεν· ἂν δὲ δεδίῃ ὁ σὸς δοῦλος ἐμέ κτέ* et II 11 *καὶ δὴ νῆές μοι εἰσίν* et § 12 *καὶ ἐγὼ μὲν οὐδὲν πονῶν . . .* et § 19 et 20 et III 5 et aliis locis. Dixerit aliquis: ‚at ita omnes saepe solent secunda persona uti et cum lectore veluti colloqui. Facimus hoc omnes et tu ipse saepius ita facis'. Scio equidem saepe ita fieri, sed in certis quibusdam verbis et locutionibus, ut in *φαίης κεν* Homerico et *εἴποις ἂν* Atticorum et similibus. Sed quis veterum *σύ* in tali re posuit unquam aut *σός* ut in verbis *ὁ σὸς δοῦλος ἐμὲ δέδοικεν*? . . . . . Praeterea quid facies loco III 10 *δοκοῦσι δὲ — ποιοῦσιν,* non est enim eiusdem hominis eadem simul reprehendere et recte et ordine fieri contendere. Video editores de Weiskii coniectura substituisse: *δοκοῦσι δὲ Ἀθηναῖοι καὶ τοῦτό τοι οὐκ ὀρθῶς βουλεύεσθαι,* sed quis admonitus non concedet voculae *τοι* nullum esse in ea re locum? . . . . In integro Xenophontis libro Atheniensium nescio quem reprehensorem dixisse suspicor: *δοκοῦσι δὲ Ἀθηναῖοι καὶ τοῦτό μοι οὐκ ὀρθῶς βουλεύεσθαι*, cui defensor aliquis responderit: *οἱ δὲ τοῦτο γνώμῃ ποιοῦσιν*, deinde haec omnia ab aliquo sic in brevius contracta esse, ut videmus".

Accuratius autem in eam rem nuper Pankovius [1]) inquisivit et summam disputationis his verbis comprehendit (p. 10): „Fassen wir nun die Ergebnisse der Betrachtung der Schrift vom Staate der Athener zusammen, so glauben wir die Schwierigkeiten des Stils und der Composition nicht anders als durch die Annahme erklären zu können, dass die jetzt vorliegende Schrift nur ein Auszug aus einem Dialoge sei, der über die Politik der athenischen Demokratie mit Rückblicken auf ihre Verfassung gehandelt hat. Auf einen ursprünglichen Dialog scheint uns zunächst die fast durchgehende doppelte Reihe von Urtheilen hinzuweisen, die wir als Vorwürfe und Erwiederungen in den einzelnen §§ festgestellt haben. Sie müssen, wenn man den Charakter der Schrift kennen lernen will, nach unserer Meinung unter allen Umständen ..... von einander geschieden werden und nur ihre Vermischung hat Fragen her-

1) In programmate, cui inscripsit: *Zu (Xenophons) Schrift „vom Staate der Athener"* (Gnesen. 1866).

vorgerufen, wie die, ob die vorliegende Schrift eine Vertheidigungs- oder Anklageschrift sei, ob sie eine bittere Satire enthalte oder ernst gemeint sei. Das Letztere scheint uns in allen ihren Theilen der Fall zu sein. Anklagen und Vertheidigungen wechseln mit einander ab, nur sind sie nicht aus einem Geiste entsprungen; daher ist die Schrift weder eine Lobschrift noch ein Pamphlet, sondern eine politische Berichtigungsschrift aus dem Geiste der athenischen Demokratie heraus gegeben. Offenbare Spuren des ursprünglichen Dialogs glauben wir dann in I 8—12, in II 11 und 12 und III 5 zu finden. Dass mehrere Personen an demselben Theil genommen haben, ist möglich; zwei Unterredner scheinen uns bestimmt angenommen werden zu können. Der erste ist ein Aristokrat aus Lacedaemon, der in seinen Ansichten befangen sichtbar einen grossen Hass gegen die athenische Demokratie zur Schau trägt. Der zweite Unterredner ist ein athenischer Aristokrat [?], der aber zur Zeit des Dialoges als von Athen abwesend gedacht werden muss [?]. Er ist nicht minder stolz und fest in seinen politischen Meinungen als jener, zeigt aber in seinen Urtheilen einen freien Blick und ein tieferes Verständniss für die Politik der Gegner. Er muss ausserdem für den Verfasser des Dialoges gehalten werden [?]. Der Auszug aus diesem Dialoge sollte nun so abgefasst werden, dass die Meinung des Lacedämonischen Aristokraten als eine allgemeine angenommen und darauf die Antwort des Verfassers des Dialogs in direkter Rede gegeben werden sollte; mit dem Verfasser des Dialogs identificirte sich der Epitomator [?], um der Schrift den Schein einer selbständigen Schöpfung zu geben [?]. Diese Absicht ist aber keineswegs erreicht. Die Umformung des Dialogs in ein Referat ist an einigen Stellen allerdings glatt durchgeführt, an andern ist sie gänzlich misslungen; und an den meisten hat sie eine Härte des Stils und eine Knappheit der Ausdrucksweise herbeigeführt [?], dass man die Gedanken mehr rathen muss als sie aus den Worten herauslesen kann“.

Sic igitur illi indolem libelli Pseudo-Xenophontei satis miram explicare conati sunt: sed tota coniectura Kirchhoffio, qui nuperrime et edidit hanc antiquissimam Atticorum scriptionem pedestrem [1]) et singulari commentatione de

1) *Xenophontis qui fertur libellus de republica Atheniensium in usum scholarum academicarum edidit A. Kirchhoff. Berolini 1874.*

eius origine egit [1]), adeo displicuit, ut ne commemorandam quidem eam duxerit; neque Faltinio, qui in *quaestionibus de libello Ἀθηναίων πολιτεία* (Vratisl. 1872) de pristina libelli forma accurate egit, digna visa est (cf. p. 1 sq.) in qua refellenda multus esset. Secus ego iudico. Pankovium sane opinio in eo prorsus fefellit quod ampliorem quendam libellum consulto in epitomen redactum esse credidit et hominem nimis ineptum finxit, qui mutata dialogi forma alienis gloriari voluerit bonis sed tam praepostere operam non nimis difficilem executus sit, ut sibi ipse fere ubique pellem detraxerit; neque raro in ceteris quas protulit coniecturis ab eo dissentio [2]). Nihilo minus quin recta via a Cobeto monstrata sit nullus dubito. Quod cur statuam, paucis exponam.

Saepissime per totum libellum cui inscripserunt *Ξενοφῶντος περὶ Ἀθηναίων πολιτείας* Atheniensium instituta publica acerbe vituperantur, deinde vero eadem vel defenduntur ut necessaria vel laudantur ut optima. Plerumque sane opprobria introducuntur adiectis dictionibus quales sunt *εἴποι δ' ἄν τις* (I 6), *εἴποι τις ἄν* (I 7), *εἴποι δέ τις ἄν* (I 15), *εἰπάτω γάρ τις* (III 6), *φέρε δή, ἀλλὰ φήσει τις* (III 7), *λέγουσι δέ τινες* (III 3), *καὶ τάδε τινὰς ὁρῶ μεμφομένους* (III 1), *ὃ ἔνιοι θαυμάζουσιν* (I 4), *εἰ δέ τις καὶ τοῦτο θαυμάζει* (I 11), vel significantur simpliciter verbo *δοκεῖν* (cf. I 14 *ὡς δοκοῦσι*, I 16 *δοκεῖ δὲ ὁ δῆμος*, II 1 *ὃ ἥκιστα δοκεῖ εὖ ἔχειν*, III 10 *δοκοῦσι δὲ Ἀθηναῖοι*). Item susceptum patrocinium Atheniensium indicatur phrasibus his: *οἱ δὲ ἀντιλογίζονται* (I 16), *τοῦτο μέντοι εὖ οἶδα* (III 3), *οἱ δὲ καὶ ἐν τούτῳ ἄριστα βουλεύονται* (I 6), *οἱ δὲ γιγνώσκουσιν* (I 7), *οὗ δ' ἕνεκέν ἐστι τοῦτο ἐπιχώριον, ἐγὼ φράσω* (I 10), *καὶ τοῦτο γνώμῃ φανεῖεν ἂν ποιοῦντες* (I 11), *οἱ δὲ τοῦτο γνώμῃ ποιοῦσιν* (III 10), *καὶ τοῦτο Ἀθήνησι γίγνεται οὐδὲ δι' ἓν ἄλλο ἢ κτἑ* (III 1) vel singulis interpositis vocabulis *φανοῦνται* (I 4), *γιγνώσκοντες* (I 14) sive *τοίνυν* (I 9, III 7).

Sed aliquotiens iudicia plane contraria simpliciter iuxta se ponuntur, ut III 8 legimus: *καὶ ἄγουσι μὲν (Ἀθηναῖοι) ἑορτὰς διπλασίους ἢ οἱ ἄλλοι* (ut iam antea III 2 scriptum est *οὕστινας δεῖ ἑορτάσαι ἑορτὰς ὅσας οὐδεμία τῶν Ἑλληνίδων πόλεων*)· *ἀλλ' ἐγὼ μὲν τίθημι ἴσας τῇ ὀλιγίσιας ἀγούσῃ πόλει.*

---

1) *Ueber die Schrift vom Staate der Athener von A. K.* (in actis academ. Berolin. a. 1874, p. 1 sqq.).

2) Supra addidi interrogationis signa, ubicunque eum errasse iudico.

Dixerit quidem aliquis [1]), id ipsum fuisse scriptoris consilium ut ea quae a Graecis Atheniensibus crimini dari solita sunt refelleret: eum enim quamquam ex Atheniensibus optimatibus fuerit ideoque democratiam minime probaverit, tamen demonstrare voluisse, Athenienses cum omnia admodum prudenter ita administrare ut rei publicae ratio a maioribus constituta conservetur tum reliqua quae minus recte tractare Graecis videantur optime perpetrare. Sunt quidem statim in exordio haec scripta verba: *περὶ δὲ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας ὅτι μὲν εἵλοντο τοῦτον τὸν τρόπον τῆς πολιτείας, οὐκ ἐπαινῶ.... ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτως ἔδοξεν αὐτοῖς, ὡς εὖ διασῴζονταί τε τὴν πολιτείαν καὶ τἄλλα διαπράττονται ἃ δοκοῦσιν ἁμαρτάνειν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι, τοῦτ' ἀποδείξω.* Quorum prior pars iteratur III 1 *καὶ περὶ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας τὸν μὲν τρόπον οὐκ ἐπαινῶ· ἐπειδήπερ δ' ἔδοξεν αὐτοῖς δημοκρατεῖσθαι, εὖ μοι δοκοῦσι διασῴζεσθαι τὴν δημοκρατίαν τούτῳ τῷ τρόπῳ χρώμενοι, ᾧ ἐγὼ ἐπέδειξα.* Neque multum differt quod est I 8 *εἴη μὲν οὖν ἂν πόλις οὐκ ἀπὸ τοιούτων διαιτημάτων ἡ βελτίστη, ἀλλ' ἡ δημοκρατία μάλιστ' ἂν σῴζοιτο οὕτως*, vel III 8. 9 *τούτων τοίνυν τοιούτων ὄντων οὔ φημι οἷόν τ' εἶναι ἄλλως ἔχειν τὰ πράγματα Ἀθήνησιν ἢ ὥσπερ νῦν ἔχει πλὴν εἰ κατὰ μικρόν τι οἷόν τε τὸ μὲν ἀφελεῖν, τὸ δὲ προσθεῖναι· πολὺ δ' οὐχ οἷόν τε μετακινεῖν, ὥστε μὴ οὐχὶ τῆς δημοκρατίας ἀφαιρεῖν τι· ὥστε μὲν γὰρ βέλτιον ἔχειν τὴν πολιτείαν οἷόν τε πολλὰ ἐξευρεῖν· ὥστε μέντοι ὑπάρχειν δημοκρατίαν μὲν εἶναι, ἀρκούντως δὲ τοῦτο ἐξευρεῖν, ὅπως δὴ βέλτιον πολιτεύσονται, οὐ ῥᾴδιον πλὴν ὅπερ ἄρτι εἶπον κατὰ μικρόν τι προσθέντα ἢ ἀφελόντα.*

Largiamur paullisper rem ita se habere. Exhibentur igitur et redarguuntur aut plane aut aliqua ex parte per totum libellum a scriptore, quisquis is fuit, crimina in Atticos coniecta partim additis, partim omissis disertis verbis, quae hanc vicissitudinem significent. Mirum vero est, quod I 16 vituperationem non ipse refutat (non ipse *ἐπιδείκνυσι* ut ait III 1), sed affert quod illi (*οἱ δὲ*) i. e. Athenienses populi potentiae amici obloquuntur. Etiam magis offendit quod una in re sed ea gravissima scriptor sibi non constat. Primum enim facit cum adversariis Atheniensium quos ceteroqui tanto cum studio et acumine repellit, cum vehementer Atticos vituperat (I 1), quod democratiam amplexi sunt, in ea nimirum necessario malos melius se habere quam bonos; quocum congruit quod infra negat *εὐνομίαν* Athenis esse (I 9), et contendit plebem mu-

1) Cf. Kirchhoffium in act. acad. l. l. p. 3.

nera publica solum appetere, ut stipendia lucretur (I 2), immo affirmat *μαινομένους ἀνθρώπους* in senatu et comitiis dicere (I 9). Idem vero circumspecte iudicat, optimo iure (*δικαίως*) Athenis plebem optimatibus plus valere, optimo iure (*δοκεῖ δίκαιον εἶναι*) omnes magistratuum participes fieri et in comitiis loqui (I 2). Ferrem, si scripsisset, hoc quoque prudenter (*γνώμῃ* cf. I 11 et III 10) institutum esse, quod sic potentia popularis conservetur; sed nunc haec ita inter se pugnant ut conciliari nequeant [1]). Iustumne igitur est ab insanientibus orationes haberi in comitiis? An *κακονομία* est in ea civitate quae bene et ex aequo est constituta?

Postea egregie exponit auctor quot quantaque commoda ex imperio maritimo in Athenienses redundent (II 2—6; cf. etiam II 13); sed pergit ita (II 8): *ἔπειτα φωνὴν πᾶσαν ἀκούοντες ἐξελέξαντο τοῦτο μὲν ἐκ τῆς τοῦτο δὲ ἐκ τῆς· καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἰδίᾳ μᾶλλον καὶ φωνῇ καὶ διαίτῃ καὶ σχήματι χρῶνται, Ἀθηναῖοι δὲ κεκραμένῃ ἐξ ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων.* Nobis igitur persuadebimus hominem Atticum Pericli supparem non solum contendisse patriam linguam, quam nos exemplar optimae Graecitatis habere et laudare solemus, esse conflatam ex dialectis omnium Graecorum *barbarorumque*, sed id ipsum etiam *laudi* duxisse?

Praeterea cum in aliis tantopere obiurgat Athenienses tum necessitudinem quae inter eos et socios intercedit ita depingit (cf. I 15. 18), ut nequaquam probaverit quod voluisse dicitur *ὡς εὖ τἆλλα διαπράττονται ἃ δοκοῦσιν ἁμαρτάνειν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι.*

Exempla tria praecipua elegi ut demonstrarem, haud pauca huic libello inesse quae ab auctore, cuius acuminis tot insignia documenta extant, uno tenore scripta esse nequeant. Optime vero talia iudicia inter se dissidentia proferuntur in colloquio: itaque iam nunc proclive est coniectu, in disputatione ac dialogo hunc libellum scriptum fuisse.

---

1) Kirchhoffius ad componendam hanc discordiam haec scripsit in act. acad. Berol. p. 4: „*man hat sich nur zu vergegenwärtigen, dass im Sinne des Verfassers zu dem τρόπος der Athenischen πολιτεία, den nicht zu billigen er in den Einleitungsworten ausdrücklich erklärt hat, vor Allem gehört, dass die Machtstellung des Staates von Athen vornehmlich auf Handelsbetrieb und Seeherrschaft begründet ist*“. At primum tantum abest ut scriptor imperium maritimum reprehendat ut id omnibus laudibus extollat; deinde ne sic quidem illud *δικαίως* defendi posset.

Neque mehercle desunt manifesta dialogi vestigia. Legas quaeso quae scripta sunt I 11. Primum hic demonstratur in civitate maritima servorum assiduum ab omnibus civibus timorem inutilem esse; ibi enim servos negotia et artificia exercere atque inde et pensiones dominis solvere et ipsos peculium sibi magnum comparare; neque vero ex re (dominorum) esse ut divites servi pertimescant. Deinde subicitur, Lacedaemone sane servis omnium dominorum timorem esse; sed additur postremo, eo effici necessario ut servus vel peculium pro sua ipsius salute profundat, talem vero statum Athenis ferri non posse (quod ibi opus sit servis officinatoribus et opificibus, ex quibus tanto maiorem domini fructum capiant quanto plus ipsi lucrentur). Iam si sententiarum conexum subobscurum recte perspexerimus, patet sententiam primum prolatam, deinde impugnatam, denique ab eodem qui primo eam protulerit corroboratam esse. Ac revera duo inter se disputantes discernuntur: primum enim ponitur *οὐκέτι ἐνταῦθα λυσιτελεῖ τὸν ἐμὸν δοῦλον σὲ δεδιέναι,* opponitur *ἐν δὲ τῇ Λακεδαίμονι ὁ ἐμὸς δοῦλος σὲ δέδοικεν,* reponitur vero minime id quod expectaveris *ἐὰν δὲ δεδίῃ ὁ ἐμὸς δοῦλος σέ,* sed *ἐὰν δὲ δεδίῃ ὁ σὸς δοῦλος ἐμέ κτλ.* Vides igitur adversarii nescio cuius verba in medio collocata esse, quae ipsa ultimo loco refelluntur ab eodem, cuius opinioni ille occurrit.

Deinde ille quem alloquitur scriptor I 8 *ὃ γὰρ σὺ νομίζεις οὐκ εὐνομεῖσθαι,* sive lector est sive alius, non potest appellari in eis quae statim sequuntur I 9 *εἰ δ' εὐνομίαν ζητεῖς, πρῶτα μὲν ὄψει τοὺς δεξιωτάτους αὐτοῖς τοὺς νόμους τιθέντας κτλ.;* immo respondet haec ille qui antea appellatus est. Spectant enim verba *εἰ δ' εὐνομίαν ζητεῖς* procul dubio ad ea quae antea dicta sunt *ὃ σὺ νομίζεις.*

Similiter res se habet III 10, quo de loco exposuit Cobetus l. l. (vide supra p. 2): nam illud *μοι* quod traditum est in verbis *δοκοῦσι δὲ Ἀθηναῖοι καὶ τοῦτό μοι οὐκ ὀρθῶς βουλεύεσθαι* neque Weiskiana coniectura, quam refutavit Cobetus, licet mutare neque expungere, ut manu secunda in codice Vaticano 1335 factum est, id quod etiam a Moro propositum et probatum Kirchhoffio[1]).

1) Faltinius p. 3 et 13 haec dialogi vestigia ita abstersit, ut I 11 scriberet *οὐκέτι ἐνταῦθα λυσιτελεῖ τὸν ἐμὸν δοῦλον ἐμὲ δεδιέναι· ἐν δὲ τῇ Λακεδαίμονι ὁ σὸς δοῦλος ἐμὲ δέδοικεν· ἐὰν δὲ δεδίῃ ὁ ἐμὸς δοῦλος ἐμέ κτλ.* et III 10 *δοκοῦσι . . . καὶ τοῦτό σοι.* At hoc non est emendare sed ea quae praeiudicatae opinioni obstant tollere.

Neque poteris talem disceptationem ita explicare[1]), ut dicas scriptorem ipsum finxisse adversarium, quocum disputaret. Nam primum contentio interdum paene in altercationis formam abiit, quam nescio num liceat nisi in orationibus admittere: deinde obstat, quod interdum adversarii et scriptoris sententiae non satis inter se distinguuntur, velut ea quae I 9 adversario tribuenda essent, si hanc opinionem sequeremur, ipsius scriptoris sententiam redderent, quippe qui ab optimatium partibus steterit, itaque popularia instituta quae ille reprehendit ipse non potuerit non vituperare; eis nimirum efficitur quod ipse ait se *οὐκ ἐπαινεῖν*, ut mali bonis i. e. plebeii optimatibus plus valeant (cf. etiam quae III 2 et 8 de Atticorum diebus festis dicta sunt). Denique illa quae primo loco (vide p. 7 et 8) posui prorsus nullum explicatum haberent; nam ut incredibile est I 2 et II 8 scriptoris sententiam exprimi, ita ille adversarius Atheniensium instituta popularia defendere nequit (I 2), neque quae II 8 leguntur utpote *ἔπειτα* particula antecedentibus adnexa ei tribui possunt.

Horum igitur omnium argumentorum *coniuncta vi* efficitur, ut existimem in libello quem nunc legimus *περὶ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας* exhiberi reliquias dialogi inter amicum et inimicum Atticae democratiae habiti. Atque in propatulo est, quam bene cum ingenio illius aetatis[2]) in qua Prodicus Horas conscripsit et Protagoras docuit: *δύο λόγοι εἰσὶ περὶ παντὸς πράγματος ἀντικείμενοι ἀλλήλοις* atque etiam rebus publicis examinandis et comparandis sophistae animum adverterunt, conveniat haec scriptio, in qua in utramque partem de republica Atheniensium disputatur.

Concedendum tamen est dialogi formam nunc raro tantum servatam, pleraque in sermonis perpetuitatem esse redacta, adversariorum sententiis aut simpliciter sese excipientibus aut ita copulatis, ut disertis verbis unius defensio alterius opprobriis opponatur.

Plane singularem et miram hanc formam esse nemo infitias ibit, sed id

---

1) Taceo vero, quod nonnulli hanc difficultatem ita expedire posse sibi visi sunt, ut cum Roschero, *Klio* p. 538 epistolam hanc dissertationem fuisse sumerent (cf. Faltin l. l. p. 2), id quod non solum certo argumento nullo evinci potest (cf. Kirchhoff in act. p. 1) sed nequaquam sufficit ad explicanda talia qualia leguntur I 11 et III 10.

2) Iam Zeno Eleata dialogum conscripserat cf. Heitzium, *Schriften des Aristoteles* p. 141.

quoque inter omnes post diligentem Faltinii et luculentam Kirchhoffii dissertationem constabit, farraginem pessime congestam potius quam perfectum librum esse hanc scriptionem. Namque non solum iam ad finem perducta disputatione (III 1) duo adduntur supplementa, prius III 1—9, alterum III 10—13; verum etiam saepissime ea quae inter sese suapte natura cohaerent perperam seiuncta sunt, contra inter se diversissima arcte consociantur, ita ut plane turbatus sit ordo sententiarum; haud pauca denique valde sunt mutilata. Pristinam igitur speciem cum prorsus exuerit libellus, confidentius etiam id conici potest, ab eo qui haec tam infeliciter copulavit mutatam prorsus esse principalem libri formam.

Quodsi quaeris, quando et quomodo talia fieri potuerint, primum commemorandum est, paullo altius recedendum esse. Nam apud Ioannem Stobaeum (floril. XLIII 50 et 51) *Ξενοφῶντος ἐκ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας* duo fragmenta (I 14. II 20) exhibentur, quae plane consentiunt cum contextu in codicibus tradito; in priore vero aperte duorum adversariorum sententiae male interpositis verbis *διὰ ταῦτα* conectuntur (vide infra): itaque iam illius aetate eundem fere Pseudo-Xenophontei libri statum fuisse colligendum est, qualem nunc videmus [1].

Deinde constat hunc libellum inter Xenophontea scripta relatum esse non solum ante Iulium Pollucem, qui IX 43 scripsit: *οἱ παρὰ Ξενοφῶντι ἐν Ἀθηναίων πολιτείᾳ λουτρῶνες*, sed etiam ante Demetrium Magnetem, e cuius libris catalogum apud Laert. Diog. II 57 Xenophontis vitae subiunctum repetendum esse post Scheurleerium docuit Nietzschius in n. mus. Rhen. XXIV p. 184 sq. In fine eius catalogi, quem Demetrium ex indicibus bibliothecae Alexandrinae Pergamenaeve deprompsisse veri est simillimum, haec leguntur: *καὶ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων πολιτείαν, ἥν φησιν οὐκ εἶναι Ξενοφῶντος ὁ Μάγνης Δημήτριος;* itaque probabiliter statuitur, iam in Alexandrinorum vel Pergamenorum bibliotheca librum de republica Atheniensium Xenophontis *Λακεδαιμονίων πολιτείᾳ* sive conexum sive adnexum fuisse, eoque ipso conexu (quem nunc sententia et *δὲ* particula in exordio totius libelli positae [2]) significant) factum esse, ut liber a Xenophontis ingenio prorsus abhorrens Xenophonteis adscriberetur. Quae cum ita sint, non absonum videtur conicere, iam eo tempore, quo primum constitu-

1) Ut iam collegit Kirchhoffius p. 49.

2) I 1 *περὶ δὲ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας κτλ.*

tum est corpus Xenophonteorum scriptorum, quale nunc habemus — neque enim aliud novit antiqua illa bibliotheca, vide Laert. Diog. l. l. —, librum *περὶ Ἀθηναίων πολιτείας* nova quam ipsi videmus forma indutum fuisse. Haec igitur pono: cum Alexandrinorum aetate undique Xenophontea colligerent, inciderunt etiam in frusta prisci voluminis, quod olim boni scriptoris de republica Atheniensium dialogum exhibuit sed misere tunc mutilatum omnibus modis corruptum turbatum erat. Descripsit igitur grammaticus aliquis quod legere potuit; dialogum vero restituere non conatus est, sed ut disiectae dialogi particulae aliquo modo inter sese cohaererent colloquentium partes ubicunque eas agnovit additis disertis quibusdam verbis (qualia supra p. 6 enumeravi) significavit; ceteroqui conglutinavit reliquias ut potuit additis quibusdam coniunctionibus vel dictionibus, quae sibi aptae necessariaeve viderentur [1]). Sed ne sic quidem omnia in unius contextus perpetuitatem redacta erant; supererant enim fragmenta quasi volitantia quae quomodo cum ceteris coniungenda essent prorsus fugit illum grammaticum; addidit igitur illa supplementi instar III 1—13. Qua in re ut deprehenditur homo non satis gnarus et prudens, ita in reliquis praepostere haud raro munus susceptum peregit, cum impeditus sane et pessima codicis condicione et fortasse eo, quod in hoc personarum vices non erant distinctae, neque ordinem sententiarum neque colloquentium partes ubique perspexerit. Ceterum hic liber, cuius inscriptio cum multis aliis partibus intercidit ita ut auctor ignoraretur, Xenophonti adscriptus est; ille nimirum *περὶ Λακεδαιμονίων πολιτείας* librum composuerat, quocum recte comparari et facili opera coniungi visum est anonymi volumen [2]).

Sed utut de origine huius libelli cogitas — namque certis argumentis et evidenter in his rebus demonstrari nihil potest; atque admodum sum contentus si concedetur eum sic fere ut adumbravi oriri potuisse —, primariam dialogi formam ut sat evidenter persaepe restituere possimus, ipsa effecit grammatici illius sive librarium esse mavis inscitia. Immo verba scriptoris haud raro integra servata sunt atque nimis coarctatum, subobscurum et a plana enucleataque

---

1) Conferas Galenum XV p. 109 et XVI p. 5 ed. Kühn. disertis verbis librorum *διασκευάς* Attalorum Ptolemaeorumque aetate factas commemorantem.

2) Pariter auctor apologiae Socratis in initio verbis positis *Σωκράτους δὲ ἄξιόν μοι δοκεῖ* hunc libellum Xenophontis Commentariis adnectere voluit.

narratione abhorrens dicendi genus, quale legimus e. g. I 11, procul dubio antiquissimum necdum perpolitum Atticorum stilum prodit. Cernimus autem inter se colloquentes Atheniensem imperio populari addictum, quem Atheniensem et eximia rerum Atticarum scientia et verba demonstrant I 11, quorum auctoritas aperta est: *τὴν ἰσηγορίαν ἐποιήσαμεν*, atque unum ex Graecorum optimatibus. Hunc Atticum esse nego, quia ea omnia profert, *ἃ δοκοῦσιν ἁμαρτάνειν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι* (Athenienses cf. I 1) et Atticorum institutorum parum gnarus depingitur: neque Attico homini talia dici potuerunt qualia leguntur I 10 *οὗ δ' ἕνεκέν ἐστι τοῦτο ἐπιχώριον ἐγὼ φράσω*, vel I 18 *δεῖ δίκην δοῦναι καὶ λαβεῖν οὐκ ἐν ἄλλοις τισὶν ἀλλ' ἐν τῷ δήμῳ, ὅς ἐστι δὴ νόμος Ἀθήνησιν.* Lacedaemonium eum fuisse videtur quidem ex I 11 concludendum esse, ubi eius verba leguntur haece: *ἐν τῇ Λακεδαίμονι ὁ ἐμὸς δοῦλος σὲ δέδοικεν:* sed obstat, quod I 13 deplorat musicae contemptum, cum Spartani musicam omnino non exercuerint [1]). Inter hos duos omnia quae nunc supersunt optime possunt distribui eaque distributione fit ut et permulta quae nunc admodum difficilem intellectum habent egregie illustrentur et tot correctionibus, quibus ad sanam sententiam restituendam opus fuit editoribus, supersedere possimus. Quae omnia singillatim enarrare longum est: contra cum simplicissimum tum maxime idoneum ad persuadendum videtur, totum librum infra ita describere ut verba Atheniensis *vulgari ratione*, Graeci (ut breviter loquar) *diductis litteris*, pauca ea quae grammatico debentur *rectis* exprimantur.

Neque vero inutile duxi addere codicum gravissimorum discrepantias. Libros manu scriptos in duas familias distribuendos esse ut ipse identidem in scholis docui, cum gravissimos utriusque familiae testes quorum scripturas etiam nunc duxi solas afferendas esse accurate collatos haberem, ita nunc multo ampliore apparatu adscito demonstravit Kirchhoffius.

Alterius princeps est codex Vaticanus 1950 bombycinus, forma octava, olim Parisios transportatus, nunc redditus, a Gailio Kirchhoffio me A littera significatus: eum post Gailium Wilamowitz-Moellendorff excussit in Kirchhoffii usum, in meum Hugo Hinck, ad normam editionis Dindorfianae secundae uterque; hic scriptum existimat saec. XIV, ille saec. XV ineunte. Duo alii qui ad hanc familiam pertinent libri Vaticanus 1335 Gailii E, Kirchhoffii B,

1) Cf. C. F. Hermann, antiqu. priv. p. 280² n. 4.

et Mutinensis II E 12 (No. 145), Kirchhoffii C nullius sunt pretii, quia in utroque quaecunque a Vaticano A discrepant aut librarii errore aut coniecturis orta sunt, quarum permultas neque sine acumine inventas exhibet Mutinensis (cf. Kirchhoffium praefat. edit. p. V), nonnullas etiam sed eas satis infelices Vaticanus alter; ut I 10 traditum *ἐσθῆτά τε γὰρ οὐδὲν βέλτιον ὁ δῆμος* quod construi nequit mutavit in *ἐσθῆτά τε γὰρ οὐδὲν βέλτιον ἔχει ὁ δῆμος* vel II 4 *προσειῶσιν* archetypi scripturam quam exhibet prior Vaticanus correxit in *προσχῶσιν* et quae sunt similia.

Alterius familiae duae sunt classes, quarum una integrum, altera mancum praestat librum de republica Atheniensium. Integrae classis optimus est codex Marcianus 511 forma maxima a Kirchhoffio *A*, a me M signatus [1]), exaratus ille saec. XII ut confirmatur subscriptione *ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος τοῦ πλουτάρχου συν ἄλλοις ῥητορικοῖς λόγοις ἐν ἔτι, ,ϛχοδ' ἰνδ. η'* (i. e. 6674 aer. Byzant. indict. 8 = 1166 p. Chr. n.), quamquam eam recentiore manu saec. fere XIII exeuntis scriptam esse iudicat Wilamowitz apud Kirchhoffium in act. Berol. p. 30 adn. 1. In Kirchhoffii usum contulit hunc librum Riccobonius, in meum (cum editione Tauchnitiana a. 1828) Rühlius, qui bombycinum eum et passim correctum esse manu altera fere saec. XIV affirmat. Praeterea adhibuit Kirchhoffius Laurentianos duos, plut. 55, 22 et 80, 13 qui descripti sunt ex ipso Marciano, pariter atque Marcianus alter n. 369 (cf. Kirchhoff. praef. ed. p. VI, VII et Wilamowitz. apud Kirchhoff. in act. acad. Berol. l. s.): atque ex ipsis his Laurentianis petitas esse probabiliter coniecit Kirchhoffius praef. p. VIII varias lectiones quas Petrus Victorius exemplari Aldino nunc in bibliotheca Monacensi adservato adscripsit.

Decurtatorum autem apographorum, quae solam primam libelli partem usque ad verba *ἦσαν Ἀθηναίων* (I 16) exhibent, antiquissimus est codex Laurentianus plut. 55, 21, forma maxima, membranaceus saec. XIV binis columnis scriptus a Petro [2]) qui hos senarios iambicos subscripsit: *Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ*

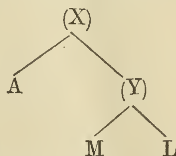
---

1) Servavi in aliis codicibus significandis antiquiorum editorum notas: Marcianum nemo ante Kirchhoffium contulit, cuius siglas idcirco non recepi, quia et a ceteris plerumque discrepant et paullo incommodiores sunt propter nimiam litterarum quas adhibuit similitudinem A B C et *A B C*.

2) De hoc Petro cf. L. Dindorf edit. Xenoph. opusc. polit. equ. venat. Oxon. 1866 praef. p. V.

πόνος ταπεινοῦ πέτρου. Τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν θεῷ χάρις. Hic liber L littera signatur a L. Dindorfio qui primus eum adhibuit et a me, a Kirchhoffio qui Roberti collatione usus est *D.* Mihi praesto fuit collatio, quam ad exemplum editionis Tauchnitianae a. 1828 fecit Rühlius; is accuratius codicem describens testatus est, iota subscriptum modo additum esse modo neglectum, praeterea manum emendatricem eamque haud multo recentiorem passum esse librum. Eiusdem generis est codex Parisinus 2955 saec. XV, Gailii *B*, Kirchhoffii *E*, qui quae propria habet ea omnia plane sunt futtilia; denique eiusdem originis sed pessime scriptum esse codicem Perusinum bibliothecae civicae B 34 saec. XV nunc apud Kirchhoffium in act. l. l. dixit Wilamowitz.

Stemma igitur librorum a me adhibitorum hoc est:

Codicum scripturas aliquotiens Rühlius et Hinckius adscripserunt quae apud Kirchhoffium aut omittuntur aut aliter referuntur, quod superfluum duxi disertis verbis adnotare, nisi ubicunque cuinam fides habenda sit dubitavi. Praeterea quae mihi innotuerunt coniecturae hominum recentiorum eas fere omnes adieci; consulto tamen non significavi, quae Schneiderus et G. Sauppius longiora glossemata detexisse sibi visi sunt.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

I Περὶ δὲ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας, ὅτι μὲν εἵλοντο τοῦτον τὸν τρόπον τῆς πολι-
τείας, οὐκ ἐπαινῶ διὰ τόδε, ὅτι *ταῦθ' ἑλόμενοι εἵλοντο τοὺς πονηροὺς ἄμει-
νον πράττειν ἢ τοὺς χρηστούς*· διὰ μὲν οὖν τοῦτο οὐκ ἐπαινῶ· ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτως
ἔδοξεν αὐτοῖς, ὡς *εὖ διασῴζονταί τε τὴν πολιτείαν καὶ τἆλλα διαπράττονται, ἃ δοκοῦσιν*
2 *ἁμαρτάνειν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι*, τοῦτ' ἀποδείξω. πρῶτον μὲν οὖν τοῦτο ἐρῶ, ὅτι *δι-
καίως αὐτόθι οἱ πένητες καὶ ὁ δῆμος πλέον ἔχει τῶν γενναίων καὶ τῶν πλουσίων
διὰ τόδε, ὅτι ὁ δῆμός ἐστιν ὁ ἐλαύνων τὰς ναῦς καὶ ὁ τὴν δύναμιν περιτιθεὶς τῇ
πόλει* (*καὶ οἱ κυβερνῆται καὶ οἱ κελευσταὶ καὶ οἱ πεντηκόνταρχοι καὶ οἱ πρῳρᾶται
καὶ οἱ ναυπηγοί, οὗτοί εἰσιν οἱ τὴν δύναμιν περιτιθέντες τῇ πόλει*) *πολὺ μᾶλλον
ἢ οἱ ὁπλῖται καὶ οἱ γενναῖοι καὶ οἱ χρηστοί· ἐπειδὴ οὖν ταῦτα οὕτως ἔχει, δοκεῖ
δίκαιον εἶναι πᾶσι τῶν ἀρχῶν μετεῖναι ἔν τε τῷ κλήρῳ καὶ ἐν τῇ χειροτονίᾳ καὶ*
3 *λέγειν ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ τῶν πολιτῶν.* ἔπειτα *ὁπόσαι μὲν σωτηρίαν φέρουσι
τῶν ἀρχῶν χρησταὶ οὖσαι καὶ μὴ χρησταὶ κίνδυνον τῷ δήμῳ ἅπαντι,
τούτων μὲν τῶν ἀρχῶν οὐδὲν δεῖται ὁ δῆμος — οὔτε τῶν στρατηγιῶν*

Adnotatio critica

1 Inscriptio *ξενοφῶντος ῥήτορος ἀθηναίων πολιτεία* in **ALM** | **4** *οὕτως ἔδοξεν* **LM**, *ἔδοξεν οὕτως* **A** | *διασῴζονται*] ubique cum Kirchhoffio huius verbi formas exhibui addito iota subscripto quod in libris deest | *διασώζονταί τε* scripsit Cobet nov. lect. p. 738 pro *διασώζονται* | **5** *τἆλλα* restitui ex **M** pro *τἄλλα* (*τ' ἄλλα* **L**) | **7** post *δικαίως* add. *δοκοῦσιν* Kirchhoff, qui infra scripturam cod. **A** *ἔχειν* servat | *οἱ πένητες*] *καὶ οἱ πένητες* **ALM**, quod totum eiecit Cobet l. l.; *καὶ* solum del. Kirchhoff | *ἔχει* **LM**, *ἔχειν* **A** | **9** *καὶ γὰρ οἱ κυβ.* coni. Morus | **11** *ὁπλῖται* pro *πολῖται* coni. anon. apud Gaisford. ad Markland. supplic. v. 239 et Krüger in Dionys. historiogr. p. 255; *πλούσιοι* coni. Morus et Kern, scr. Gr. de reb. Pers. Achaemen. monum. coll. (Lugd. 1855) thes. 3 | **12** *τῷ ναυκλήρῳ* **M** | *ἐν* ante *τῇ* om. **A** | **13** *ἔπειτα*] *ἐπεί τοι* coni. Kirchhoff | **14** *χρησταὶ — μὴ χρησταὶ* post *ἅπαντι* transposuit Weiske, del. cum G. Hermanno Faltin, quaest. de lib. *Ἀθην. πολ.* p. 8 | **14** *χρησταὶ ἢ κίνδυνον* **LM** | **15** post *ὁ δῆμος* add. **ALM** *μετεῖναι*, quod delevit Dindorf in Oxon. (cf. infra p. 17 v. 1 *μετεῖναι*), in *μετέχειν* mutavit Heindorf; Kirchhoff scripsit *μετεῖναί οἱ* (quod addi posse iam Dindorf in Oxon. dixit), *οἷον* | post *οὔτε* add. *γὰρ* Heindorf, *οὐδὲ* hic et p. 17 v. 1

κλήρῳ οἴονταί σφισι χρῆναι μετεῖναι οὔτε τῶν ἱππαρχιῶν· γιγνώσκει γὰρ ὁ δῆμος,
ὅτι πλείω ὠφελεῖται ἐν τῷ μὴ αὐτὸς ἄρχειν ταύτας τὰς ἀρχάς, ἀλλ' ἐᾶν τοὺς δυ-
νατωτάτους ἄρχειν —, ὁπόσαι δ' ἔχουσιν ἀρχαὶ μισθοφορίας ἕνεκα καὶ
ὠφελείας εἰς τὸν οἶκον, ταύτας ζητεῖ ὁ δῆμος ἄρχειν. ἔπειτα δὲ ὃ ἔνιοι 4
θαυμάζουσιν ὅτι πανταχοῦ πλέον νέμουσι τοῖς πονηροῖς καὶ πένησι καὶ
δημοτικοῖς ἢ τοῖς χρηστοῖς, ἐν αὐτῷ τούτῳ φανοῦνται τὴν δημοκρατίαν δια-
σῴζοντες. οἱ μὲν γὰρ πένητες καὶ οἱ δημόται καὶ „οἱ χείρους“ εὖ πράττοντες καὶ
πολλοὶ οἱ τοιοῦτοι γιγνόμενοι τὴν δημοκρατίαν αὔξουσιν· ἐὰν δὲ εὖ πράττωσιν οἱ
πλούσιοι καὶ „οἱ χρηστοί“, ἰσχυρὸν τὸ ἐναντίον σφίσιν αὐτοῖς καθιστᾶσιν οἱ δημοτικοί.
ἔστι δὲ ἐν πάσῃ γῇ τὸ βέλτιστον ἐναντίον τῇ δημοκρατίᾳ· ἐν γὰρ 5
τοῖς βελτίστοις ἔνι ἀκολασία τε ὀλιγίστη καὶ ἀδικία, ἀκρίβεια δὲ
πλείστη εἰς τὰ χρηστά· ἐν δὲ τῷ δήμῳ ἀμαθία τε πλείστη καὶ
ἀταξία καὶ πονηρία· ἥ τε γὰρ πενία αὐτοὺς μᾶλλον ἄγει ἐπὶ τὰ αἰσ-
χρὰ καὶ ἡ ἀπαιδευσία καὶ ἡ ἀμαθία δι' ἔνδειαν χρημάτων ἐνίοις
τῶν ἀνθρώπων*. εἴποι δ' ἄν τις, ὡς ἐχρῆν αὐτοὺς μὴ ἐᾶν λέγειν πάν- 6
τας ἑξῆς μηδὲ βουλεύειν, ἀλλὰ τοὺς δεξιωτάτους καὶ ἄνδρας ἀρί-
στους· οἱ δὲ καὶ ἐν τούτῳ ἄριστα βουλεύονται, ἐῶντες καὶ τοὺς πονηροὺς λέγειν·
εἰ μὲν γὰρ οἱ χρηστοὶ ἔλεγον καὶ ἐβούλευον, [ἔλεγον ἂν καὶ ἐβούλευον, ἃ] τοῖς ὁμοίοις

---

pro *οὔτε* maluit Dindorf in Lips. | *στρατηγιῶν κλήρῳ* dubitanter conieci (vide infra), *στρατηγικῶν κλήρων* **A**, *στρατηγιῶν κλήρων* **LM**, *κλήρων* del. Cobet; Droysen in Herm. IX p. 14 n. 1 coni. *στρατηγικῶν ἀρχῶν* et infra *ἱππαρχικῶν*; Faltin l. l. mavult *στρατηγιῶν κλῆρον* et infra corr. *μετεῖναι* in *εἶναι* | **1** *οἴονται*] *οἷόν τε* **A** | **3** *ὁπόσας δ' ἔστιν ἄρχειν* coni. Faltin | *ἔχουσιν* pro *εἰσὶν* scripsi | post *ἀρχαὶ* aliquid intercidisse putavit Cobet, add. *κερδαλέαι* Kern l. l. | *μισθοφορᾶς* corr. Cobet, sed cf. Dindorf in Oxon. p. LXXII | *ἕνεκα*] *ἔχουσαι* coni. Kirchhoff | **7** *οἱ δημόται* **LM**, *ἰδιῶται* **A**, *οἱ δημοτικοὶ* coni. Kirchhoff, sed cf. Xenoph. memorab. I 2, 58 *τοὺς δημότας καὶ πένητας* | **10** *ἐν* add. Stephanus | **12** *τὲ* **M** | **14** post *ἀμαθία* add. *ἡ* censor Lips. edit. Weisk. et H. Sauppe, ille postea coni. *ἔνι τοῖς ἀνθρώποις*, hic *ἔχεται τῶν ἀ.* | *ἐνίοις* (supra alt. *ι* sprscr. *υ*) **A**, *ἔνι οἷς ἔνι* coni. Heindorf, *ἔνι ἐνίοις* G. Sauppe, *ἔνι ὄχλῳ* Morel, de lib. de rep. Ath. sent. contr. 3, *ἔνι τοῖς πένησι* Faltin, *ἔνεστι τοῖς πολλοῖς* Zeune, *ἐνέωσις* G. Hermann, *οἷς ἔνι* Bake in act. soc. Trai. IV p. 156; ante *ἐνίοις* lacunam statuit Stephanus | **15** *ἀνθρώπων*] num *Ἀθηναίων*? cf. Unger, Theban. paradox. p. 452 | **16** *ἑξῆς*] *ἐξῆς* **L**, *ἐξ ἴσου* coni. Schoemann, de comit. Ath. p. 103 et Cobet, sed cf. Hertlein, coniect. I p. 11 et Paris. thes. Steph. v. *ἑξῆς* | *μὴ δὲ* **A** | *ἄνδρας* del. Kirchhoff | **17** *οἵδε* coni. Zeune | **18** *εἰ*] *ἃ* coni. H. Sauppe | *ἐβούλευον*] *ἐβουλεύοντο* **ALM**, quod corr. Morus; *ἐβούλευον τότε* Zeune; *ἐβούλευον*,

σφίσιν αὐτοῖς ἦν ἀγαθά, τοῖς δὲ δημοτικοῖς οὐκ ἀγαθά· νῦν δὲ λέγων ὁ βουλόμενος ἀναστὰς ἄνθρωπος „πονηρὸς“ ἐξευρίσκει τὸ ἀγαθὸν αὐτῷ τε καὶ τοῖς ὁμοίοις
7 αὐτῷ. εἴποι τις ἄν, τί ἂν οὖν γνοίη ἀγαθὸν αὑτῷ ἢ τῷ δήμῳ τοιοῦτος ἄνθρωπος; οἱ δὲ γιγνώσκουσιν, ὅτι ἡ τούτου ἀμαθία καὶ πονηρία καὶ εὔνοια μᾶλλον
8 λυσιτελεῖ ἢ ἡ τοῦ χρηστοῦ ἀρετὴ καὶ σοφία καὶ κακόνοια. εἴη μὲν οὖν ἂν πόλις οὐκ ἀπὸ τοιούτων διαιτημάτων ἡ βελτίστη, ἀλλ' ἡ δημοκρατία μάλιστ' ἂν σῴζοιτο οὕτως. ὁ γὰρ δῆμος βούλεται οὐκ „εὐνομουμένης“ τῆς πόλεως αὐτὸς δουλεύειν, ἀλλ' ἐλεύθερος εἶναι καὶ ἄρχειν, τῆς δὲ κακονομίας αὐτῷ ὀλίγον μέλει· ὃ γὰρ σὺ νομίζεις οὐκ εὐνομεῖσθαι, αὐτοῦ ἀπὸ τούτου ἰσχύει ὁ δῆμος καὶ
9 ἐλεύθερός ἐστιν. εἰ δ' εὐνομίαν ζητεῖς, πρῶτα μὲν ὄψει τοὺς δεξιωτάτους αὐτοῖς τοὺς νόμους τιθέντας· ἔπειτα κολάσουσιν οἱ χρηστοὶ τοὺς πονηροὺς καὶ βουλεύσουσιν οἱ χρηστοὶ περὶ τῆς πόλεως καὶ οὐκ ἐάσουσι μαινομένους ἀνθρώπους βουλεύειν οὐδὲ λέγειν οὐδὲ ἐκκλησιάζειν. ἀπὸ τούτων τοίνυν τῶν ἀγαθῶν τάχιστ' ἂν ὁ δῆμος εἰς δουλείαν καταπέσοι.

10 Τῶν δούλων δ' αὖ καὶ τῶν μετοίκων πλείστη ἐστὶν Ἀθήνησιν ἀκολασία, καὶ οὔτε πατάξαι ἔξεστιν αὐτόθι οὔτε ὑπεκστήσεταί σοι ὁ δοῦλος. οὗ δ' ἕνεκέν ἐστι τοῦτο ἐπιχώριον, ἐγὼ φράσω· εἰ νόμος ἦν τὸν δοῦλον ὑπὸ τοῦ ἐλευθέρου τύπτεσθαι ἢ τὸν μέτοικον ἢ τὸν ἀπελεύθερον, πολλάκις ἂν οἰηθεὶς δοῦλον εἶναι τὸν Ἀθηναῖον ἐπάταξεν ἄν· ἐσθῆτά τε γὰρ οὐδὲν βελτίων ὁ

ἐβουλεύοντο Faltin; addidi ἔλεγον ἂν καὶ ἐβούλευον, ἃ (de σφίσιν αὐτοῖς cf. Krüger in Dionys. historiogr. p. 340) | **1** ante ἦν lacunam signavit Kirchhoff in act. l. l. | ἦν] ἂν coni. Faltin, ἦν ἂν Dindorf in Lips., ἐπόριζον ἂν vel παρεσκεύαζον ἂν vel ἐξεύρισκον ἂν maluit Cobet | λέγων] λέγων **L** (supra ω sec. m. ει sprscr.); del. Cobet | λέγων ὁ βουλόμενος (qui est nominat. absolut.) del. Faltin p. 10 et ante ἀναστὰς add. ὁ | **2** ἀναστὰς ἄνθρωπος πονηρὸς del. G. Sauppe | αὐτῷ **ALM** | **3** αὐτῷ priore loco] αὐτῷ **ALM** | post εἴποι add. δὲ Kirchhoff | αὑτῷ secundo loco] αὐτῷ **AM** (in hoc sec. man. ὐ corr. in ὑ) | ante ἢ spatium c. 21 litter. eras. in **L** | **4** οἵδε coni. Zeune | **6** διαιτημάτων] ἐπιτηδευμάτων coni. Kirchhoff | **7** βούλεται ουκ] οὐ βούλεται Iunt. et Ald. | **8** κακονομίας] κακονοίας **M**, κακονοείας **L** | **9** μέλλει **A** | αὐτοῦ corr. pro αὐτὸς Bake p. 162 (qui tamen voluit ἀπ' αὐτοῦ τούτου) et Faltin | **11** pro αὐτοῖς coni. αὑτοῦ Faltin | **13** βουλεύειν] δουλεύειν **L**, δουλεύειν (supra δου sec. man. sprscr. βου) **M** | **14** ἀπὸ] ὑπὸ coni. Cobet et Kern l. l. sent. 3, sed cf. infra III 3 ἀπὸ χρημάτων διαπράττεσθαι | **16** ὑπ' ἐκστήσεται **L** | **17** ἕνεκα coni. Kirchhoff | **18** post ἀπελεύθερον add. Kirchhoff ὑπὸ τοῦ ἀστοῦ | ἂν] ἄν τις coni. Morus | **19** δοῦλον post Ἀθηναῖον in libris scriptum transposuit Cobet, Kirchhoff potius post οἰηθεὶς intercidisse putat τις μέτοικον et ante

δῆμος αὐτόθι ἢ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ μέτοικοι καὶ τὰ εἴδη οὐδὲν βελτίους εἰσίν. εἰ δέ 11
τις καὶ τοῦτο θαυμάζει, ὅτι ἐῶσι τοὺς δούλους τρυφᾶν αὐτόθι καὶ μεγα-
λοπρεπῶς διαιτᾶσθαι ἐνίους, καὶ τοῦτο γνώμῃ φανεῖεν ἂν ποιοῦντες. ὅπου
γὰρ ναυτικὴ δύναμίς ἐστιν, ἀπὸ χρημάτων ἀνάγκη τοῖς ἀνδραπόδοις δουλεύειν, ἵνα
λαμβάνωμεν, ὧν πράττει, τὰς ἀποφοράς, καὶ ἐλευθέρους ἀφιέναι· ὅπου δ' εἰσὶ
πλούσιοι δοῦλοι, οὐκέτι ἐνταῦθα λυσιτελεῖ τὸν ἐμὸν δοῦλον σὲ δεδιέναι· ἐν δὲ τῇ
Λακεδαίμονι ὁ ἐμὸς δοῦλος σὲ δέδοικεν· ἐὰν δὲ δεδίῃ ὁ σὸς δοῦλος ἐμέ,
κινδυνεύσει καὶ τὰ χρήματα διδόναι τὰ ἑαυτοῦ, ὥστε μὴ κινδυνεύειν περὶ ἑαυτοῦ.
διὰ τοῦτ' οὖν ἰσηγορίαν καὶ τοῖς δούλοις πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἐποιήσαμεν καὶ τοῖς 12
μετοίκοις πρὸς τοὺς ἀστούς, διότι δεῖται ἡ πόλις μετοίκων διά τε τὸ πλῆθος τῶν
τεχνῶν καὶ διὰ τὸ ναυτικόν. διὰ τοῦτο οὖν καὶ τοῖς μετοίκοις εἰκότως τὴν ἰσηγο-
ρίαν ἐποιήσαμεν.

Τοὺς δὲ γυμναζομένους αὐτόθι καὶ τοὺς μουσικὴν ἐπιτηδεύοντας 13
καταλέλυκεν ὁ δῆμος, νομίζων τοῦτο οὐ καλὸν εἶναι, γνοὺς ὅτι οὐ

δοῦλον addit ἢ | ἐπέταξεν L (sec. man. prius ε corr. in α) | ἤσθηταί coni. Dindorf in Oxon. | βελτίων coni. Brodaeus pro βέλτιον; vulgo adscito cod. Vatic. 1335, ubi ex coniectura post βέλτιον additum est ἔχει, scribunt βελτίω ἔχει cum Schneidero, βελτίον' ἔχει mavult Faltin p. 11 | 4 ante ναυτικὴ lacunam signavit Kirchhoff in act., qui interpungit δύναμίς ἐστιν ἀπὸ χρημάτων, ἀνάγκη | 5 λαμβάνωμεν, ὧν πράττει] λαμβάνων μὲν πράττῃ A M, λαμβάνων μὲν πράττει L; λαμβάνων πράττῃ coni. G. Sauppe, λαμβάνωμεν ἃς πράττει (sc. τὰ ἀνδράποδα) Leonclavius, λανθάνωμεν πραττόμενοι Morus, λαμβάνωμεν πράττοντας vel λαμβάνων μᾶλλον πράττῃ Zeune, λαμβάνωμεν ὧν ἂν πράττῃ Heindorf, λαμβάνωμεν ὧν πράττει Schneider, λαμβάνων μὲν πραότητι Faltin p. 12, λαμβάνων μὲν περιττὰς Kirchhoff | ἀποφορᾶς L | ἐλευθέρους ἀφιέναι] ὡς ἐλευθέρους ἀνιέναι coni. Faltin p. 12; an ἐλευθέρους ἀφίεσθαι? | 6 ante δοῦλοι add. οἱ Heindorf | σὲ in ἐμὲ mutavit Faltin p. 13 et infra 7 ἐμὸς in σὸς et σὲ in ἐμὲ, denique σὸς in ἐμὸς | 7 δέδοικει (sic!) A, δεδοίκει L M | ἐὰν A, ἐν L (sec. man. α sprscr.), ἐν M (sec. man. ἂν sprscr.) | 8 ante περὶ add. A τὰ | 9 τούτ' A | pro καὶ coni. εἰκότως Morel p. 31 | ἐποιήσαμεν] ἐποίησαν, ἣν coni. Morel l. l., qui etiam post ἀστοὺς add. ἐποίησαν | 10 δι' ὅτι A | ante μετοίκων add. καὶ Faltin l. l. | 11 διὰ τοῦτο — 12 ἐποιήσαμεν del. Dindorf cum Schneidero | 13 τούτους δὲ coni. Zeune | τοὺς μουσικὴν corr. Cobet pro τὴν μουσικὴν | αὐτόθεν pro αὐτόθι malebat Schneider | 14 ante νομίζων add. οὐ C. Orelli ad Isocrat. de permut. p. 343 et Kern sent. contr. 4 | post νομίζων add. τε Zeune et infra καὶ ante γνοὺς | τοῦτο τὸ καλὸν coni. Wacker p. 84, qui infra scripsit καὶ γνοὺς | οὐ ante καλὸν et γνοὺς — ἐστιν del. praeeunte G. Hermanno G. Sauppe in edit. Schneider. atque ἐπιτηδεύειν ἐν ταῖς χορηγίαις καὶ γυμνασιαρχίαις καὶ τριηραρχίαις scripsit

δυνατὸς ταῦτά ἐστιν ἐπιτηδεύειν. ἐν ταῖς χορηγίαις αὖ καὶ γυμνασιαρχίαις καὶ τριηραρχίαις γιγνώσκουσιν ὅτι χορηγοῦσι μὲν οἱ πλούσιοι, χορηγεῖται δὲ ὁ δῆμος, [καὶ τριηραρχοῦσι μὲν] καὶ γυμνασιαρχοῦσιν οἱ πλούσιοι, ὁ δὲ δῆμος τριηραρχεῖται καὶ γυμνασιαρχεῖται. ἀξιοῖ γοῦν ἀργύριον λαμβάνειν ὁ δῆμος καὶ ᾄδων καὶ τρέχων καὶ ὀρχούμενος καὶ πλέων ἐν ταῖς ναυσίν, ἵνα αὐτός τε ἔχῃ καὶ οἱ πλούσιοι πενέστεροι γίγνωνται. ἔν τε τοῖς δικαστηρίοις οὐ τοῦ δικαίου αὐτοῖς μᾶλλον μέλει ἢ τοῦ αὑτοῖς συμφόρου . . . .

14 Περὶ δὲ τῶν συμμάχων, οἱ μὲν πλέονες συκοφαντοῦσιν, ὡς δοκοῦσι, καὶ μειοῦσι τοὺς χρηστούς, — γιγνώσκοντες, ὅτι μισεῖσθαι μὲν ἀνάγκη τὸν ἄρχοντα ὑπὸ τοῦ ἀρχομένου, εἰ δὲ ἰσχύσουσιν οἱ πλούσιοι καὶ οἱ χρηστοὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, ὀλίγιστον χρόνον ἡ ἀρχὴ ἔσται τοῦ δήμου τοῦ Ἀθήνησι· διὰ ταῦτα οὖν τοὺς μὲν χρηστοὺς ἀτιμοῦσι καὶ χρήματα ἀφαιροῦνται καὶ ἐξελαύνουσι καὶ

γιγνώσκουσιν dativum participii esse ratus | haec non nisi fragmenta esse credit Faltin p. 16, ante *τοὺς δὲ γυμναζομένους*, ante *καταλέλυκεν*, ante *γνοὺς*, post *δυνατὰ*, ante *ἐπιτηδεύειν* nonnulla intercidisse opinatus | post *γνοὺς* add. *δὲ* Orelli et Kern | **1** *δυνατὸς* pro *δυνατὰ* corr. Orelli et Bake p. 172 | *ταῦτά ἐστιν*] *ταὐτά ἐστιν* coni. Weiske, *αὐτῷ ταῦτά ἐστιν* Leonclavius (qui *δυνατὰ* servavit), *ἐστιν αὐτὸς ταῦτα* Cobet (potuit facilius *αὐτός ἐστι ταῦτα* scribere) | ante *ταῖς* add. *δὲ* Kirchhoff | **2** post *τριηραρχίαις* lacunam signat Faltin l. l. | *χορηγοῦσιν* **A** | **3** *καὶ τριηραρχοῦσι* add. Morus, *μὲν* praeterea Zeune | **5** *γοῦν* **A**, *οὖν* **LM** | *καὶ τρέχων* ante *καὶ πλέων* transposuit Dindorf in Oxon. | **7** *γίγνονται* **A** | *ἔν τε*] sic **AM**, *ἐν δὲ* **L** | **8** *μᾶλλον μέλλει* **A**, *μέλει μᾶλλον* **M**, *μέλλει μᾶλλον* **L** | *αὑτοῖς* corr. H. Sauppe pro *αὐτοῖς* | *συμφόρου* **ALM**, *συμφέροντος* Aldina et Iuntina, sed cf. Thucyd. V 98 | lacunam post *συμφόρου* signavit Kirchhoff in act. | *συμφέροντος [περὶ δὲ τῶν συμμάχων]*, *ὅτι οἱ ἐκπλέοντες* scripsit Roth, *Erstlingsschrift.* p. 44 n. 1 | **9** *οἱ μὲν πλέονες* scripsi; *ὅτι ἐκπλέοντες* **ALM**, aut *ὅτι* del. aut *οἱ πονηροί* coni. Morus, *δῆλον* ante *ὅτι* add. vel *ὅτι* in *οἱ* corr. Zeune, *οἱ ἐπισκοποῦντες* coni. Bake p. 177, *ὅτι οἱ ἐκπλέοντες* coni. G. Sauppe, ante *ὅτι ἐκπλέοντες* lacunam signavit Kirchhoff in act. | *ὡς δοκοῦσιν* **L**, *ὡς δοκεῖ* vel *καὶ ἀπολλύουσι* vel *καὶ δάκνουσι* coni. Morus, *ἐν ταῖς δίκαις* vel *ὡς δωροδοκοῦντας* Zeune | **10** *μειοῦσι* corr. O. Schroeder pro *μισοῦσι* | ante *γιγνώσκοντες* lacunam signavit Kirchhoff in act. | *γινώσκοντες* **M** | *ὅτι μισεῖσθαι — αὔξουσιν* (p. 21 v. 1) habet Stobae. floril. XLIII 50 inscripta: *Ξενοφῶντος ἐκ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας* | **11** *ἰσχύουσιν* Stob. **B** | *χρηστοὶ* corr. pro *ἰσχυροὶ* Heinrich et Cobet | *τοῖς* **M** | **12** *τοῦ Ἀθήνησι* om. Stob., *τοῦ Ἀθηναίων* coni. Cobet | *διὰ τοῦτ'* tacite Dindorf et Kirchhoff | *οὖν* om .Stob. | **13** *ἀτιμοῦσι* Stob. **A** et Xen. **A**, *ἀτιμῶσι* Stob. **B** et Xen. **LM** | *ἀφαιρῶνται* **M** | *ἐξελαύνουσι* ed Trincav. Stob., *ἐξελαύνονται* Stob. et Xen.

ναίων τοὺς χρηστοὺς ἐν ταῖς συμμαχίσι πόλεσι σῴζουσι, γιγνώσκοντες,
ὅτι σφίσιν ἀγαθόν ἐστι τοὺς βελτίστους σῴζειν ἀεὶ ἐν ταῖς πόλεσιν. εἴποι δέ τις
ἄν, ὅτι ἰσχύς ἐστιν αὕτη Ἀθηναίων, ἐὰν οἱ σύμμαχοι δυνατοὶ ὦσι χρήματα εἰσφέρειν, 15
τοῖς δὲ δημοτικοῖς δοκεῖ μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι τὰ τῶν συμμάχων
χρήματα ἕνα ἕκαστον Ἀθηναίων ἔχειν, ἐκείνους δὲ ὅσον ζῆν καὶ
ἐργάζεσθαι, ἀδυνάτους ὄντας ἐπιβουλεύειν.

Δοκεῖ δὲ ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων καὶ ἐν τῷδε κακῶς βουλεύεσθαι, ὅτι 16
τοὺς συμμάχους ἀναγκάζουσι πλεῖν ἐπὶ δίκας Ἀθήναζε· οἱ δὲ ἀντι-
λογίζονται, ὅσα ἐν τούτῳ ἔνι ἀγαθὰ τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων· πρῶτον μὲν ἀπὸ
τῶν πρυτανείων τὸν μισθὸν δι' ἐνιαυτοῦ λαμβάνειν· εἶτ' οἴκοι καθή-
μενοι ἄνευ νεῶν ἔκπλου διοικοῦσι τὰς πόλεις τὰς συμμαχίδας· καὶ τοὺς μὲν τοῦ
δήμου σῴζουσι, τοὺς δ' ἐναντίους ἀπολλύουσιν ἐν τοῖς δικαστηρίοις·
εἰ δὲ οἴκοι εἶχον ἕκαστοι τὰς δίκας, ἅτε ἀχθόμενοι Ἀθηναίοις τούτους ἂν σφῶν
αὐτῶν ἀπώλλυσαν, οἵτινες φίλοι μάλιστα ἦσαν Ἀθηναίων τῷ δήμῳ. πρὸς δὲ τού- 17
τοις ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων τάδε κερδαίνει τῶν δικῶν Ἀθήνησιν οὐσῶν τοῖς συμ-
μάχοις. πρῶτον μὲν γὰρ ἡ ἑκατοστὴ τῇ πόλει πλείων ἡ ἐν Πειραιεῖ· ἔπειτα εἴ
τῳ συνοικία ἐστίν, ἄμεινον πράττει· ἔπειτα εἴ τῳ ζεῦγός ἐστιν ἢ ἀνδράποδον μι-
σθοφοροῦν· ἔπειτα οἱ κήρυκες ἄμεινον πράττουσι διὰ τὰς ἐπιδημίας τὰς τῶν συμ-
μάχων. πρὸς δὲ τούτοις, εἰ μὲν μὴ ἐπὶ δίκας ᾔεσαν οἱ σύμμαχοι, τοὺς 18
ἐκπλέοντας Ἀθηναίων ἐτίμων ἂν μόνους, τούς τε στρατηγοὺς καὶ
τοὺς τριηράρχους καὶ τοὺς πρέσβεις· νῦν δ' ἠνάγκασται τὸν δῆμον
κολακεύειν τὸν Ἀθηναίων εἷς ἕκαστος τῶν συμμάχων, γιγνώσκων, ὅτι
δεῖ μὲν ἀφικόμενον Ἀθήναζε δίκην δοῦναι καὶ λαβεῖν οὐκ ἐν ἄλλοις τισὶν ἀλλ' ἐν
τῷ δήμῳ, ὅς ἐστι δὴ νόμος Ἀθήνησι· καὶ ἀντιβολῆσαι ἀναγκάζεται ἐν

---

libri | *ἀποκτένουσι* Stob. **A**, *ἀποκτείνουσιν* **L** | **2** *ἐστιν* **AL**, *ἐστι* **M** | **5** *Ἀθηναίων ἔχειν* **A**, *ἔχειν Ἀθηναίων* **LM** | pro *ζῆν* coni. Cobet *ἀποζῆν* | pro *ζῆν καὶ* coni. Faltin p. 18 *καὶ ζῆν* | **7** *ὁ* ante *Ἀθηναίων* om. **A** | **8** *οἵδε ἀντιλογιζέσθων* coni. Zeune | **9** *τῷ Ἀθηναίων* **A**, *τῶν Ἀθηναίων* **LM** | **10** *εἴτ'* **A** | **11** *νεῶν* in *σφῶν* mutat Faltin p. 19 | **14** in *ἦσαν Ἀθηναίων* explicit **L** | **15** *τῶν* in *ὁ* corr. Dindorf in Oxon. ex Cobeti sententia | **16** *ἡ ἐν*] *ἢ ἐν* **A** | **17** *σὺν οἰκία* **A** | *ἄμεινον — ζεῦγός ἐστιν* om. **M** | *πράττει* corr. Schneider pro *πράττειν* | **18** *πράττουσιν* **M** | **19** *ᾔεσαν*] *ᾖσαν* corr. Dindorf | **21** *τοὺς* ante *πρέσβεις* add. Cobetus | **22** *τὸν Ἀθηναίων* **A**, *τῶν Ἀθηναίων* **M** | **23** *μὲν* auctore G. Hermanno ut suspectum seclusit

τοῖς δικαστηρίοις καὶ εἰσιόντος του ἐπιλαμβάνεσθαι τῆς χειρός. διὰ τοῦτο οὖν οἱ σύμμαχοι δοῦλοι τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων καθεστᾶσι μᾶλλον.

19 Πρὸς δὲ τούτοις *διὰ τὴν κτῆσιν τὴν ἐν τοῖς ὑπερορίοις καὶ διὰ τὰς ἀρχὰς τὰς εἰς τὴν ὑπερορίαν λελήθασι μανθάνοντες ἐλαύνειν τῇ κώπῃ αὐτοί τε καὶ οἱ ἀκόλουθοι· ἀνάγκη γὰρ ἄνθρωπον πολλάκις πλέοντα κώπην λαβεῖν καὶ αὐτὸν καὶ*
20 *τὸν οἰκέτην καὶ ὀνόματα μαθεῖν τὰ ἐν τῇ ναυτικῇ. καὶ κυβερνῆται ἀγαθοὶ γίγνονται δι' ἐμπειρίαν τε τῶν πλόων καὶ διὰ μελέτην· ἐμελέτησαν δὲ οἱ μὲν πλοῖον κυβερνῶντες, οἱ δὲ ὁλκάδα, καὶ ἐντεῦθεν ἐπὶ τριήρη κατέστησαν· οἱ δὲ πολλοὶ ἐλαύνειν εὐθύς εἰσιν οἷοί τε εἰσβάντες εἰς ναῦς, ἅτε ἐν παντι τῷ βίῳ προμεμελετηκότες.*

II *Τὸ δὲ ὁπλιτικὸν αὐτοῖς, ὃ ἥκιστα δοκεῖ εὖ ἔχειν Ἀθήνησιν, οὕτως καθέστηκεν. τῶν μὲν πολεμίων ἥττους τε σφᾶς αὐτοὺς ἡγοῦνται εἶναι καὶ μείους· τῶν δὲ συμμάχων, οἳ φέρουσι τὸν φόρον, καὶ κατὰ γῆν κράτιστοί εἰσι καὶ νομίζουσι*

G. Sauppe, mutavit in *τὸν* Faltin l. l. | **1** *εἰσιόνιος του* mutavit in *τοῦ εἰσιόντος* Faltin p. 20 | **2** *τῶν* in *τοῦ* corr. Dindorf (v. supra) | 8 *πλόων*] sic **A**, quod servavi cf. Kühner, gramm. Gr. I² p. 314 adn. 3; *πλοίων* **M**, *πλῶν* corr. Cobet et Dindorf ad Cyrop. VI 4, 15 | 8 *ἐμελέιησαν* — 9 *κυβερνῶντες*] om. **A** | 9 *καὶ* scripsi pro *οἱ δ'*, Faltin coni. *οἱ δὲ πεντηκόντορον καὶ* | *τριήρη* **M**, *τριήρεσι* **A** | *μετέστησαν* coni. Cobet | **10** *ἐλαύνουσιν* coni. Brodaeus | *εὐθύς εἰσιν* scripsi pro *εὐθύς ὡς*, Leonclavius coni. *εὐθὺς*, Welsius et Kern sent. contr. 5 *εὐθέως*, Heinrich *ὡς εὐθὺς* | post *οἷοί τε* add. Welsius *εἰσίν* | *προςμεμελετηκόιες* **A** | **12** ante *οὕτως* add. *γνώμῃ* Kirchhoff | *οὕιως* **A**, *οὕτω* **M** | *καθέστηκεν* **AM** | **13** post *καθέστηκε* lacunam signat Faltin p. 2 | *καὶ* ante *ιῶν* del. Leonclavius, in *καίιοι* corr. Christianus, in *ὡς* Voigtlaender | *τε* (*τὲ* **M**) in *γε* corr. Aem. Müller in philol. XIV p. 400 et Kirchhoff, del. Schneider, del. vel in *τι* mutat Voigtlaender | **13** *καὶ τῶν δὲ συμμάχων μείζους* coni. Morel sent. contr. 4, idem solum *καὶ* omisso coni. Schneider, *καὶ μείζους δὲ τῶν συμμάχων* Christianus, *τῶν δὲ συμμάχων καὶ μείζους* Curerius ad Xenoph. r. equ. 11, 6 | *καὶ μείζους, εἰ τῶν συμμάχων κρείττονές εἰσι, ιῶν δὲ συμμάχων, οἳ φέρουσι τὸν φόρον καὶ κατὰ γῆν κράτιστοί εἰσι καὶ τοῦ ὁπλιτικοῦ ἄρχειν* coni. G. Hermann | *καὶ μείους*] sic corr. pro *καὶ μείζους* Heinrich, Dobraeus advers. I p. 137, Cobet, del. Müller l. l., *κἂν εἰ μεῖζον ἦν* coni. Kirchhoff | ante *τῶν δὲ* gravius et post *φόρον* levius interpunxit Müller l. l. | **14** post *συμμάχων* add. Camerarius p. 122 (edit. 1543) *μείζους ἀεὶ* | *καὶ κατὰ γῆν κράτιστοί εἰσι* hic delendum et post *πολεμίων* inserendum *οἳ κατὰ γῆν κράτιστοί εἰσι* coni. Schneider | *οὐ* ante *κράτιστοι* add. Curerius | *εἶναι νομίζουσι, καὶ τὸ ὁπλιτικὸν ἄρχειν* coni. Christianus | *κρατεῖν οἷοί τ' εἰσὶν* coni.

τὸ ὁπλιτικὸν ἀρκεῖν, εἰ τῶν συμμάχων κρείττονές εἰσι. πρὸς δὲ *καὶ κατὰ τύχην τι* 2
αὐτοῖς τοιοῦτον καθέστηκε· τοῖς μὲν κατὰ γῆν ἀρχομένοις οἷόν τ' ἐστὶν ἐκ μικρῶν
πόλεων συνοικισθέντας ἀθρόους μάχεσθαι· τοῖς δὲ κατὰ θάλατταν ἀρχομένοις,
ὅσοι νησιῶταί εἰσιν, οὐχ οἷόν τε συνάρασθαι εἰς τὸ αὐτὸ τὰς πόλεις. ἡ γὰρ θά-
λαττα ἐν τῷ μέσῳ· οἱ δὲ κρατοῦντες θαλαττοκράτορές εἰσιν· εἰ δ' οἷόν τε καὶ λα-
θεῖν συνελθοῦσιν εἰς ταὐτὸ τοῖς νησιώταις εἰς μίαν νῆσον, ἀπολοῦνται λιμῷ. ὁπό- 3
σαι δ' ἐν τῇ ἠπείρῳ εἰσὶ πόλεις ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀρχόμεναι, αἱ μὲν μικραὶ
πάνυ διὰ δέος ἄρχονται, αἱ δὲ μεγάλαι διὰ χρείαν· οὐ γάρ ἐστι πόλις οὐδεμία
ἥτις οὐ δεῖται εἰσάγεσθαί τι ἢ ἐξάγεσθαι· ταῦτα τοίνυν οὐκ ἔσται αὐτῇ, ἐὰν μὴ
ὑπήκοος ᾖ τῶν ἀρχόντων τῆς θαλάττης. ἔπειτα δὲ *τοῖς ἄρχουσι τῆς θαλάττης* 4
οἷόν τ' ἐστὶ ποιεῖν ἅπερ τοῖς τῆς γῆς οὐκ ἔνι, τέμνειν τὴν γῆν τῶν κρειττόνων·
παραπλεῖν γὰρ ἔξεστιν ὅπου ἂν μηδεὶς ᾖ πολέμιος ἢ ὅπου ἂν ὀλίγοι, ἐὰν δὲ
πλείους προσίωσιν, ἀναβάντα ἀποπλεῖν. καὶ τοῦτο ποιῶν ἧττον ἀπορεῖ ἢ ὁ πεζῇ
παραβοηθῶν. ἔπειτα δὲ *τοῖς μὲν κατὰ θάλατταν ἄρχουσιν οἷόν τ' ἀποπλεῦσαι* 5
ἀπὸ τῆς σφετέρας αὐτῶν ὁπόσον βούλει πλοῦν, τοῖς δὲ κατὰ γῆν οὐχ οἷόν τε ἀπο
τῆς σφετέρας αὐτῶν ἀπελθεῖν πολλῶν ἡμερῶν ὁδόν· βραδεῖαί τε γὰρ αἱ πορεῖαι
καὶ σῖτον οὐχ οἷόν τε ἔχειν πολλοῦ χρόνου πεζῇ ἰόντα. καὶ τὸν μὲν πεζῇ ἰόντα δεῖ
διὰ φιλίας ἰέναι ἢ νικᾶν μαχόμενον· τὸν δὲ πλέοντα, οὗ μὲν ἂν ᾖ κρείττων, ἔξεστιν

Madvig adv. crit. I p. 363 | 1 *τῷ ὁπλιτικῷ* coni. Zeune (qui servat *ἄρχειν*) | *τὸ ὁπλιτικὸν* del. Schneider | *ἀρκεῖν* pro *ἄρχειν* corr. Curerius l. l., Hase in encycl. Hal. III 9 p. 395, Cobet | 5 *θαλασσοκράτορες* **AM**, corr. Morus | *εἰ δὲ καὶ οἷόν τε λαθεῖν* coni. Schneider | 7 *μικραὶ πάνυ* corr. Weiske pro *μεγάλαι* | 8 *δέος*] *χρείαν* coni. Kirchhoff | *μεγάλαι* corr. Weiske pro *μικραὶ πάνυ*, Cobet et Kirchhoff coni. *μικραὶ πάνυ καὶ* | *χρείαν*] *δέος* coni. Kirchhoff | 8 *οὐδὲ μία* **A** | 11 *οὐ* add. Castalio ante *τοῖς* | post *τῆς γῆς* add. *οὐχ οἷόν τε* Kirchhoff | *οὐκ ἔνι* corr. H. Sauppe pro *ἐνίοτε* | ante *κρειττόνων* add. *πεζῇ* censor edit. Weisk. Lips.; plura intercidisse putat Dindorf in Oxon. | 12 *παραπλεῖν*] an *προςπλεῖν?* cf. Polyaen. VI 2, 2 *προςπλεῦσαι τῷ δείγματι τοῦ Πειραιέως*, contra infra p. 24, 1 *παραπλεῦσαι* i. e. praeternavigare | *παραπλέοντα γὰρ ἔξεστιν ἀπόβασιν ποιεῖσθαι* vel *ἀποβαίνειν γὰρ ἔξεστιν* coni. Cobet, *καὶ ἀποβαίνειν* add. ante *ἔξεστιν* Faltin p. 24, *παραπλεῖν γὰρ ἔξεστιν* [*ὅπου ἂν πολλοὶ παραβοηθῶσι, καὶ ἀποβαίνειν*] *ὅπου ἂν μηδεὶς* vel simile quid coni. Dindorf in Oxon. | 13 *πλείους* add. Kirchhoff | *προσίωσιν*] *προσειῶσιν* **A** teste Hinckio, *προσείωσιν* **A** teste Moellendorfio, *προςιῶσιν* **M** | *ἀναβάντας* coni. Morus | *τοῦτο*] *τοῦθ' ὁ* coni. Kirchhoff | 14 *τε* **A** | 15 *βούλει*] *βούλονται* coni. Cobet | 16 *ὁδῶν* **M** | 18 *ἔξεστι μὴ ἀποβῆναι* coni. Aem. Müller in philol.

ἀποβῆναι . . . . ταύτης τῆς γῆς, ἀλλὰ παραπλεῦσαι, ἕως ἂν ἐπὶ φιλίαν
6 χώραν ἀφίκηται ἢ ἐπὶ ἥττους αὐτοῦ. ἔπειτα νόσους τῶν καρπῶν, αἳ ἐκ Διός εἰσιν,
οἱ μὲν κατὰ γῆν κράτιστοι χαλεπῶς φέρουσιν, οἱ δὲ κατὰ θάλατταν ῥᾳδίως. οὐ
γὰρ ἅμα πᾶσα γῆ νοσεῖ· ὥστε ἐκ τῆς εὐθενούσης . . . . ἀφικνεῖται τοῖς τῆς θα-
7 λάττης ἄρχουσιν. εἰ δὲ δεῖ καὶ σμικροτέρων μνησθῆναι, διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς
θαλάττης πρῶτον μὲν τρόπους εὐωχιῶν ἐξεῦρον ἐπιμισγόμενοι ἄλλῃ
ἄλλοις, ὅ, τι ἐν Σικελίᾳ ἡδὺ ἢ ἐν Ἰταλίᾳ ἢ ἐν Κύπρῳ ἢ ἐν Αἰγύπτῳ
ἢ ἐν Λυδίᾳ ἢ ἐν τῷ Πόντῳ ἢ ἐν Χερσονήσῳ ἢ ἄλλοθί που, ταῦτα
8 πάντα εἰς ἓν ἠθροῖσθαι διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης. ἔπειτα φω-
νὴν πᾶσαν ἀκούοντες ἐξελέξαντο τοῦτο μὲν ἐκ τῆς τοῦτο δὲ ἐκ τῆς.
καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἰδίᾳ μᾶλλον καὶ φωνῇ καὶ διαίτῃ καὶ σχήματι
χρῶνται, Ἀθηναῖοι δὲ κεκραμένῃ ἐξ ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν
βαρβάρων.
9 Θυσίας δὲ καὶ ἱερα καὶ ἑορτὰς καὶ τεμενη γνοὺς ὁ δῆμος ὅτι οὐχ
οἷόν τέ ἐστιν ἑκάστῳ τῶν πενήτων θύειν καὶ εὐωχεῖσθαι καὶ ἵστασθαι ἱερὰ καὶ

XIV p. 401 | 1 ante *ταύτης* add. *οὗ δὲ ἧττων* Castalio, *οὗ δ' ἂν ἧττων, ἔξεστιν ὅλως μηδ' ἐπιβῆναι* vir doctus in margine exempli Vossiani biblioth. Leidens. ap. Bakium p. 197, *οὗ δὲ ἧττων, οὐδ' ἐπιβῆναι* Dindorf in Oxon. | *ταύτης τῆς γῆς ἀλλὰ* delet et *οὗ δ'ἂν ἧττων ᾖ* add. Cobet | *ταύτῃ* coni. G. Hermann | *αλλὰ*] *ἄλα* **M**, *καὶ ἄλλας* coni. Stephanus, *ἄλλως δὲ* G. Hermann | 2 *αὑτοῦ* corr. Kirchhoff pro *αὐτοῦ* | 4 *εὐθενούσης* corr. Dindorf in Oxon. pro *εὐθηνούσης* | ante *ἀφικνεῖται* aliquid intercidisse censet Dindorf, add. *ὁ σῖτος* Heinrich; *ἀφικνοῦνται* (sc. *καρποὶ*) coni. Schneider, *σιτηγεῖται* coni. Faltin p. 24 | *θαλάσσης* **M** | 5 *δεῖ*] *δὴ* **A** | 6 *ἐξηῦρον* pro *ἐξεῦρον* scripsit Kirchhoff | *ἐπὶ μισγόμενοι* **M** | *ἄλλῃ ἄλλοις* corr. Kirchhoff pro *ἀλλήλοις*, pro quo coni. Kergel sent. contr. 2 et Pankow l. l. p. 7 *ἄλλοις*, Bücher, de gente Aetolica (Bonn. 1870) sent. contr. 5 *τοῖς ἄλλοις* | 7 ante *ὅτι* (quod habent **A M**) deest aliquid, quod esse *καὶ* putavit Morus, *ὡς* Zeune, *ὥστε* Heinrich | 8 *Χερσονήσῳ* conieci a. 1866 pro *πελοπονήσῳ* (sic **A**, *πελοποννήσω* **M**); *Χερροννήσῳ* coni. Bücher l. l. sent. 5 | 9 *ἠθροίσθη* coni. Leonclavius, *ἤθροισται* vir doctus in margine ex. Voss. | *διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης* delet Bücher l. l. | 10 post *φωνὴν* add. *τὴν* **M** | 11 ante *Ἕλληνες* add. *ἄλλοι* Dindorf in ed. Lips. 1824 p. XIX et vir doctus in marg. ex. Voss. | 12 *τῶν* ante *βαρβάρων* add. Heinrich | 14 *καὶ ἱερὰ* del. G. Sauppe 'et *καὶ τεμένη* transponit post *κτᾶσθαι ἱερὰ* (v. 15) | 15 *εὐωχεῖσθαι* rectius post *ἵστασθαι ἱερὰ* legeretur | ante et post *καὶ κτᾶσθαι* lacuna esse videtur Dindorfio in Oxon. | *ἵστασθαι* corr. Kirchhoff pro *κτᾶσθαι* | post *ἱερὰ καὶ* aliquid intercidisse ut *τεμένη* (vel *ἄλση*) *ἔχειν καὶ ἅμα* putat Weiske |

πόλιν οἰκεῖν καλὴν καὶ μεγάλην, ἐξεῦρεν, ὅτῳ τρόπῳ ἔσται ταῦτα. θύουσιν οὖν *δημοσίᾳ* μὲν *ἡ πόλις ἱερεῖα πολλά· ἔστι* δὲ *ὁ δῆμος ὁ εὐωχούμενος*
καὶ διαλαγχάνων τὰ ἱερεῖα * * . *καὶ γυμνάσια καὶ λουτρὰ καὶ ἀποδυτή-* 10
ρια τοῖς μὲν πλουσίοις ἐστὶν ἰδίᾳ ἐνίοις, ὁ δὲ δῆμος αὐτὸς αὐτῷ οἰκοδομεῖται παλαίστρας πολλάς, ἀποδυτήρια, λουτρῶνας· καὶ *πλείω τούτων ἀπολαύει ὁ ὄχλος ἢ οἱ ὀλίγοι καὶ οἱ εὐδαίμονες.*
Τὸν δὲ *πλοῦτον μόνοι οἷοί τ' εἰσὶν ἔχειν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων·* 11
εἰ γάρ τις πόλις πλουτεῖ ξύλοις ναυπηγησίμοις, ποῖ διαθήσεται, ἐὰν μὴ πείσῃ τοὺς ἄρχοντας τῆς θαλάττης; τί δ' εἴ τις σιδήρῳ ἢ χαλκῷ ἢ λίνῳ πλουτεῖ πόλις, ποῖ διαθήσεται, ἐὰν μὴ πείσῃ τοὺς ἄρχοντας τῆς θαλάττης; ἐξ αὐτῶν μέντοι τούτων καὶ δὴ νῆές μοι εἰσι· παρὰ μὲν τοῦ ξύλα, παρὰ δὲ τοῦ σίδηρος, παρὰ δὲ τοῦ
χαλκός, παρὰ δὲ τοῦ λίνον, παρὰ δὲ τοῦ κηρός· πρὸς δὲ τούτοις ἄλλοσε ἄγειν οὐκ 12
ἐάσομεν οἵτινες ἀντίπαλοι ἡμῖν εἰσιν ἢ οὐ χρήσονται τῇ θαλάττῃ. καὶ ἐγὼ μὲν οὐδὲν ποιῶν ἐκ τῆς γῆς πάντα ταῦτα ἔχω διὰ τὴν θάλατταν· ἄλλη δ' οὐδεμία πόλις δύο τούτων ἔχει οὐδ' ἔστι τῇ αὐτῇ ξύλα καὶ λίνον, ἀλλ' ὅπου λίνον ἐστὶ πλεῖστον, λεία χώρα καὶ ἄξυλος· οὐδὲ χαλκὸς καὶ σίδηρος ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως οὐδὲ τἄλλα δύο ἢ τρία μιᾷ πόλει, ἀλλὰ τὸ μὲν τῇ τὸ δὲ τῇ.
ἔτι δὲ πρὸς τούτοις *παρὰ πᾶσαν ἤπειρόν ἐστιν ἢ ἀκτὴ προέχουσα ἢ νῆσος* 13

---

1 ***πόλιν οἰκεῖν***] ***ποιεῖν οἰκίαν*** coni. Morel l. l. sent. 5, ***οἰκίαν οἰκεῖν*** coni. Bake p. 200 et Cobet, ***πόλιν ποιεῖν*** censor ed. Weisk. Lips. | ***ἐξηῦρεν*** coni. Kirchhoff | **3** ante ***καὶ γυμνάσια*** lacunam signavit Kirchhoff | **4** ***ἰδίᾳ***] sic (***ἰδία***) **A M** | ***αὐτῷ*** **A** | post ***οἰκοδομεῖται*** add. in **AM** ***ἰδία***, quod in ***δημοσίᾳ*** corr. Kirchhoff, del. Heinrich et Cobet | **5** ***λουτρῶνας***] cf. Pollux IX 43 ***οἱ παρὰ Ξενοφῶντι ἐν Ἀθηναίων πολιτείᾳ λουτρῶνες*** et VII 147 ***λουτρῶνες, ὡς Ξενοφῶν*** | ***πλείω***] ***πλέον*** coni. H. Sauppe | **7** ***πλοῦν*** coni. Pankow p. 7 pro ***πλοῦτον*** | **8** ***πείσῃ***] ***πρὸς*** coni. in cod. Mutin. hic et infra (v. 10) | ***ἐὰν μὴ*** — **9** ***θαλάττης*** del. Dindorf in Oxon. | **9** ***τὸν ἄρχοντα*** **M** | ***θαλάσσης*** **M** | ***τί δ' εἴ τις***] sic **A M** | post ***ἢ λίνῳ*** add. ***ἢ κηρῷ*** Kirchhoff | **10** ***τοὺς ἄρχοντας*** scripsi cum Kirchhoffio pro ***τὸν ἄρχοντα*** | ante ***ἐξ*** lacunam signat Kirchhoff in act. | **11** ***νῆες ἡμῖν*** coni. vir doctus in marg. ex. Voss. | **12** ***λῖνον*** **A M**, corr. G. Sauppe | **13** ***ἐάσομεν*** scripsi pro ***ἐάσουσιν*** in ceteris consentiens cum Aem. Müllero in philol. XIV p. 401 | ***ἐάσομεν εἴ τινες ἀντίπαλοι ἡμῖν εἰσιν, οἳ οὐ χρήσονται*** coni. Schneider | ***ἡμῖν*** mutat in ***ἐκεῖ*** Kirchhoff et post ***εἰσιν*** lacunam signat | ***ἢ οὐ χρήσονται*** vel ***ἣν οὐ χρησώμεθα*** coni. Zeune | **14** pro ***ποιῶν*** coni. Schneider ***πονῶν***, sed cf. Aristoph. Pac. v. 1322 et Demosth. c. Phaen. p. 1045, 8 | ante ***θάλατταν*** add. ***ἀρχὴν τὴν κατὰ*** Kirchhoff | **15** ***λῖνον*** **A M** bis | **16** ***ἐκ*** — ***πόλεως***] del. H. Sauppe, ***ἐστι τῇ αὐτῇ πόλει*** coni. Kirchhoff | **17** ***τἄλλα*** scripsi ex **M**, ***τἄλα*** **A** | **18** ***προύχουσα*** scripsit Dindorf cum cod. Mutin.

προκειμένη ἢ στενόπορόν τι· ὥστε ἔξεστιν ἐνταῦθα ἐφορμοῦσι τοῖς τῆς θαλάττης
14 ἄρχουσι λωβᾶσθαι τοὺς τὴν ἤπειρον οἰκοῦντας. Ἑνὸς δὲ ἐνδεεῖς εἰσιν· εἰ γὰρ νῆ-
σον οἰκοῦντες θαλαττοκράτορες ἦσαν Ἀθηναῖοι, ὑπῆρχεν ἂν αὐτοῖς
ποιεῖν μὲν κακῶς, εἰ ἠβούλοντο, πάσχειν δὲ μηδέν, ἕως τῆς θαλάτ-
της ἦρχον, μηδὲ τμηθῆναι τὴν ἑαυτῶν γῆν μηδὲ προσδέχεσθαι τοὺς
πολεμίους· νῦν δὲ οἱ γεωργοῦντες καὶ οἱ πλούσιοι Ἀθηναίων ὑπέρ-
χονται τοὺς πολεμίους μᾶλλον, ὁ δὲ δῆμος ἅτε εὖ εἰδώς, ὅτι οὐδὲν
τῶν σφῶν ἐμπρήσουσιν οὐδὲ τεμοῦσιν, ἀδεῶς ζῇ καὶ οὐχ ὑπερχό-
15 μενος αὐτούς. πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἑτέρου δέους ἀπηλλαγμένοι ἂν
ἦσαν, εἰ νῆσον ᾤκουν, μηδέποτε προδοθῆναι τὴν πόλιν ὑπ' ὀλίγων
μηδὲ πύλας ἀνοιχθῆναι μηδὲ πολεμίους ἐπεισπεσεῖν· πῶς γὰρ νῆ-
σον οἰκούντων ταῦτ' ἂν ἐγίγνετο; μηδ' αὖ στασιάσαι τῷ δήμῳ μη-
δέν, εἰ νῆσον ᾤκουν· νῦν μὲν γὰρ εἰ στασιάσειαν, ἐλπίδα ἂν ἔχον-
τες ἐν τοῖς πολεμίοις στασιάσειαν, ὡς κατὰ γῆν ἐπαξόμενοι· εἰ δὲ
16 νῆσον ᾤκουν, καὶ ταῦτ' ἂν ἀδεῶς εἶχεν αὐτοῖς. ἐπειδὴ οὖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ
ἔτυχον οἰκήσαντες νῆσον, νῦν τάδε ποιοῦσι· τὴν μὲν οὐσίαν ἐν ταῖς νήσοις παρα-
τίθενται πιστεύοντες τῇ ἀρχῇ τῇ κατὰ θάλατταν, τὴν δὲ Ἀττικὴν γῆν περιορῶσι τεμ-
νομένην γιγνώσκοντες, ὅτι εἰ αὐτὴν ἐλεήσουσιν, ἑτέρων ἀγαθῶν μειζόνων στερήσονται.
17 Ἔτι δὲ τὰς συμμαχίας καὶ τοὺς ὅρκους ταῖς μὲν ὀλιγαρχουμέναις
πόλεσιν ἀνάγκη ἐμπεδοῦν· ἢν δὲ μὴ ἐμμένωσι ταῖς συνθήκαις ἢ

---

pro *προέχουσα* | **3** *θαλασσοκράτορες* **AM** | **4** *ἐβούλοντο* scripsit Kirchhoff ex cod. Mutin. pro *ἠβούλοντο* | **5** *μὴ δὲ* **A** | pro *τὴν ἑαυτῶν* corr. Dindorf in edit. Lips. 1824 p. XX *τὴν αὐτῶν*, sed cf. Krüger, gramm. Gr. §. 51, 2 n. 6; *τὴν αὐτῶν* (om. *γῆν*) coni. Kirchhoff | **6** post *νῦν δὲ* lacunam signavit Kirchhoff | **11** *μὴ δὲ* **A** utroque loco | **12** *ἂν* om. **M** | *στασιάσειε τοῦ δήμου* coni. Morus | *ἐν* ante *τῷ* add. Schneider | *μηδένας* coni. Weiske, *μηδένα* Faltin p. 27 | **13** post *γὰρ* add. *ἂν* **M** | ante *στασιάσειαν* add. Kirchhoff *τινες* | *στασιάσειαν* corr. Dindorf in Oxon. pro *στασιάσαιεν* | **14** *ἐν* om. **M** | **15** *εἶχεν αὐτοῖς* **A**, *αὐτοῖς εἶχεν* **M** | **16** *ἐν* ante *ταῖς* addidi | *παρακατατίθενται* coni. Zeune | **19** *τὰς* ante *συμμαχίας* add. Cobet **20** *ἢ ὑφ' ὅτου τις ἀδικεῖται, ἀδικεῖ ὀνόματα ἀπὸ τῶν ὀλίγων* coni. Camerarius, (om. *ἢ*) *ὑφ' ὅτου ἀδικεῖσθαι νομίσαι τις ἢ ὑπὸ τῶν ὀλίγων* Leonclavius, *ἢ ὑπ' ἄλλου ἢ τοῦ ἀδικεῖν αἰτία δοκεῖ εἶναι ἢ ὑπὸ τῶν ὀλίγων* Zeune, (om. *ἢ*) *ὑφ' ὅτου ἀδικεῖται, ῥάδιόν ἐστιν ἐξετάσαι καὶ ὀνόματα αὐτῶν εἰδέναι ἀπὸ τῶν ὀλίγων* Weiske, (om. *ἢ*) *ὑφ' ὅτου ἀδικεῖσθαι ἂν νομίσαι τις ἢ ὑπὸ τῶν ὀλίγων;* Schneider, *οὐχ οἷόν τε ἀδικεῖν ὀνόματα ἢ τῶν ὀλίγων* G. Sauppe, (om. *ἢ*) *ὑφ' ὅτου ἀδικεῖ ἀνομεῖται ἀπὸ τῶν ὀλίγων* G. Hermann, *ἢ ἀπὸ τοῦ ἀδικεῖν ἀδοξία*

*** ὑφ' ὅτου ἀδικεῖ ** ὀνυματα ἀπὸ τῶν ὀλίγων, οἳ συνέθεντο. ἅττα δ' ἂν ὁ δῆμος σύνθηται ἔξεστιν ἑκάστῳ τινὶ ἀνατιθέντι τὴν αἰτίαν τῷ λέγοντι καὶ τῷ ἐπιψηφίσαντι ἀρνεῖσθαι τοῖς ἄλλοις, ὅτι οὐ παρῆν οὐδὲ ἀρέσκει οἵ γε, ἃ συγκείμενα πυνθάνονται ἐν πλήρει τῷ δήμῳ· καὶ εἰ μὴ δόξαι μεῖναι ταῦτα, προφάσεις μυρίας ἐξεύρηκε τοῦ μὴ ποιεῖν ὅσα ἂν μὴ βούλωνται. κἂν μέν τι κακὸν ἀποβαίνῃ ὧν ὁ δῆμος ἐβούλευσεν, αἰτιᾶται ὁ δῆμος, ὡς ὀλίγοι ἄνθρωποι αὐτῷ ἀντιπράττοντες διέφθειραν· ἐὰν δέ τι ἀγαθόν, σφίσιν αὐτοῖς τὴν αἰτίαν ἀνατιθέασι.*

Κωμῳδεῖν δ' αὖ καὶ κακῶς λέγειν τὸν μὲν δῆμον οὐκ ἐῶσιν, 18 *ἵνα μὴ αὐτοὶ ἀκούωσι κακῶς· ἰδίᾳ δὲ κελεύουσιν, εἴ τίς τινα βούλεται, εὖ εἰδότες, ὅτι οὐχὶ τοῦ δήμου ἐστὶν οὐδὲ τοῦ πλήθους ὁ κωμῳδούμενος ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἀλλ' ἢ πλούσιος ἢ γενναῖος ἢ δυνάμενος, ὀλίγοι δέ τινες τῶν πενήτων καὶ τῶν δημοτικῶν κωμῳδοῦν-*

νομίζεταί που τῶν ὀλίγων coni. Madvig adv. crit. I p. 363; ego duas lacunas signavi | **1** *ἅττα* corr. Weiske pro *ἅσσα* | **2** *σύνθηται* corr. Dindorf pro *συνθῆται* | *ἑκάστῳ τινὶ* scripsi pro *αὐτῷ ἑνὶ*, Stephan. coni. *αὖ τῷ ἑνὶ,* Kirchhoff *αὐτῷ τῷ ἑνὶ* | *ἀνατιθεῖσι* coni. Schneider, *ἀνατιθέναι* Zeune, qui post *ἀρνεῖσθαι* add. *δὲ* | **3** *καὶ* in *ἢ* mutavit Kirchhoff | *ἀρνεῖσθαι τοὺς ἄλλους* coni. Faltin p. 28 | *παρῆν* mutavit in *παρῆσαν* Zeune, in *παρῇ* Kirchhoff | **4** *οἵ γε*] *οἵ γε* **A** teste Hinckio (*οἵγε* **A** teste Moellendorfio), *οἵγε* **M** teste Rühlio (*οἵγε* **M** teste Riccobonio); *οἵγε* corr. Stephanus, *εἴγε* ex cod. Vatic. 1335 scripsit G. Sauppe in Tauchnit., *ἔμοιγε* coni. Kirchhoff | *ἃ* corr. pro *τὰ* Aem. Müller in philol. XIV p. 403 | *συγκείμενα καὶ εἰ μὲν πυνθάνονται ἐν πλήρει τῷ δήμῳ δόξαι εἶναι ταῦτα* coni. Schneider | ante *πυνθάνονται* lacunam signavit Kirchhoff | *πυνθάνονται*] *ἅπερ αὖ ἔθεντο* coni. Zeune, *πάνυ ἄκοντι* Faltin l. l.; num *πυνθάνεται?* | **5** *δόξαι* in *δόξειε* mutavit G. Sauppe in append. Tauchnit. p. 54 | ante *εἶναι* add. Kirchhoff *τῷ δήμῳ σύμφορα* | *εἶναι*] an *μεῖναι?* cf. Xenoph. anab. II 3, 24 *σπονδαὶ μενόντων,* del. G. Sauppe l. l. | *ἐξηύρηκε* coni. Kirchhoff, *ἐξευρίσκει* Cobet | **6** *κἂν* corr. Dindorf in Oxon. pro *καὶ ἂν* | *ἀναβαίνῃ* **A**, *ἀναβαίνει* **M**, *ἀποβαίνῃ* coni. vir doct. in marg. exempl. Voss. et Dindorf in edit. Lips. alt., *ἀναβλάστῃ* Kern sent. contr. 6 | **7** *ὧν* scripsi pro *ἀπὸ ὧν* ratus in codice archetypo fuisse *ἀναβαίνῃ* (*ἀπο* supra) *ὧν,* Zeune coni. *ἀφ' ὧν* | **8** *αὐτῷ*] *αὑτῷ* coni. H. Sauppe | **11** *δὲ κελεύουσιν*] *δ' οὐ κωλύουσιν* coni. Orelli ad Isocrat. p. 343, sed cf. anon. *περὶ κωμῳδίας* IV (I p. 26, 17 Dind.) *οἱ πλούσιοι καὶ ἄρχοντες μὴ βουλόμενοι κωμῳδεῖσθαι τοῦ μὲν φανερῶς κωμῳδεῖν ἐκώλυσαν, ἐκέλευσαν δὲ κρύφα* | **12** *ἐστὶν*] *ἔσται* coni. Kirchhoff | **13** post *πλούσιος* add. *τις* Kirchhoff | ante *δυνάμενος* add. *μέγα* Cobet |

ται, καὶ οὐδ' οὗτοι ἐὰν μὴ διὰ πολυπραγμοσύνην καὶ διὰ τὸ ζητεῖν
πλέον τι ἔχειν τοῦ δήμου. ὥστε οὐδὲ τοὺς τοιούτους ἄχθονται κω-
19 μῳδουμένους. φημὶ μὲν οὖν ἔγωγε τὸν δῆμον τὸν Ἀθήνησι γιγνώσκειν, οἵτι-
νες χρηστοί εἰσι τῶν πολιτῶν καὶ οἵτινες πονηροί· γιγνώσκοντες δὲ τοὺς μὲν
σφίσιν αὐτοῖς ἐπιτηδείους καὶ συμφόρους φιλοῦσι, κἂν πονηροὶ
ὦσι, τοὺς δὲ χρηστοὺς μισοῦσι μᾶλλον. οὐ γὰρ νομίζουσι τὴν ἀρετὴν αὐ-
τοῖς πρὸς τοῦ σφετέρου ἀγαθοῦ πεφυκέναι, ἀλλ' ἐπὶ κακῷ. καὶ τοὐναντίον γε
20 τούτου ἔνιοι ὄντες ὡς ἀληθῶς τοῦ δήμου, τὴν φύσιν οὐ δημοτικοί εἰσι. δημο-
κρατίαν δ' ἐγὼ αὐτῷ μὲν τῷ δήμῳ συγγιγνώσκω· αὐτὸν μὲν γὰρ
εὖ ποιεῖν παντὶ συγγνώμη ἐστίν· ὅστις δὲ μὴ ὢν τοῦ δήμου εἵλετο ἐν δη-
μοκρατουμένῃ πόλει οἰκεῖν μᾶλλον ἢ ἐν ὀλιγαρχουμένῃ ἀδικεῖν παρεσκευάσατο καὶ
ἔγνω, ὅτι μᾶλλον οἷόν τε διαλαθεῖν κακῷ ὄντι ἐν δημοκρατουμένῃ πόλει ἢ ἐν ὀλι-
γαρχουμένῃ.

III Καὶ περὶ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας τὸν μὲν τρόπον οὐκ ἐπαινῶ· ἐπειδή-
περ δ' ἔδοξεν αὐτοῖς δημοκρατεῖσθαι, εὖ μοι δοκοῦσι διασῴζεσθαι τὴν δημοκρατίαν
τούτῳ τῷ τρόπῳ χρώμενοι ᾧ ἐγὼ ἐπέδειξα.

Ἔτι δὲ καὶ τάδε τινὰς ὁρῶ μεμφομένους Ἀθηναίοις, ὅτι ἐνίοτε οὐκ ἔστιν

---

3 *μὲν* om. **A** | *Ἀθηναίων* coni. Cobet | post *γιγνώσκειν* add. *μὲν* Schneider | **6** *ὦσιν* **A** | **7** *πρὸς τοῦ σφετέρου ἀγαθοῦ* coni. Hertlein in annal. philol. vol. 78 p. 214 pro *πρὸς τῷ σφετέρῳ ἀγαθῷ*, Kirchhoff mavult *ἐπὶ τῷ σφετέρῳ ἀγαθῷ* | *ἐμπεφυκέναι* coni. Morus | *ἐπὶ κακῷ* corr. Cobet pro *ἐπὶ τῷ κακῷ*, Kirchhoff mavult *ἐπὶ τῷ σφετέρῳ κακῷ* | 8 *ἔνιοι* **M**, *ἔνιοι* **A** teste Moellendorfio, *ἔνιον* **A** teste Hinckio | *ἔγγνοι* add. Gutschmid in annal. philol. vol. 95 p. 749 post *ἔνιοι* | *ὄντες*] scripturam cod. Vatic. 1335 *γνόντες* probavit et *ὡς ἀληθῶς* del. Aem. Müller l. l. p. 403 | 8 *δημοκρατίαν* — **13** *ὀλιγαρχουμένῃ* leguntur etiam apud Stobae. floril. XLIII 51 *ἐν ταὐτῷ* (i. e. ut 50 quod inscriptum est *Ξενοφῶντος ἐκ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας*) | **9** *αὐτῷ μὲν τῷ* Stob., *μὲν αὐτῷ τῷ* Xen. **A M** quod in *τῷ μὲν* corr. Cobet | *αὐτὸν* Xen. **A M**, *ἑαυτὸν* Stob. | *μὲν* del. Cobet | *παντὶ*] *πάντη* Stob. **A** (sed in **B** *παντὶ*) | **11** *μᾶλλον* — **12** *ὅτι* om. Stob. **A** | **11** *παρεσκεύαστο* coni. Weiske | **12** ante *ἢ* add. *μᾶλλον* Xen. **A M** | **14** *καὶ περὶ*] *καίπερ* coni. Stephanus, *καίτοι* Weiske, *καὶ* G. Hermann | *καὶ — πολιτείας* del. Faltin p. 29 | *τὸν μὲν τρόπον*] *ὅτι μὲν εἵλοντο τοῦτον τὸν τρόπον* coni. censor ed. Weisk. Lips. et similiter Schneider | *ἐπαινῶν* coni. G. Hermann | *ἐπειδήπερ δ'*] *ἐπειδήπερ* **A**, *ἐπειδήπερ* (supra *περ* sprscr. *δὲ*) **M**, *ἐπειδήπερ δ'* coni. Leonclavius, *ἐπειδὴ δὲ* Brodaeus, *ἐπειδή γε περ* Curerius ad Xen. r. equ. 7, 1 | **16** *ἀπέδειξα* coni. H. Sauppe | **17** *τάδε* **A M** | *Ἀθηναίοις* corr. Hertlein

αὐτόθι χρηματίσαι τῇ βουλῇ οὐδὲ τῷ δήμῳ ἐνιαυτὸν καθημένῳ
ἀνθρώπῳ· καὶ τοῦτο Ἀθήνησι γίγνεται οὐδὲν δι' ἄλλο ἢ διότι διὰ τὸ πλῆθος τῶν
πραγμάτων οὐχ οἷοί τε πάντας ἀποπέμπειν εἰσὶ χρηματίσαντες. πῶς γὰρ ἂν καὶ 2
οἷοί τε εἶεν, οὕστινας πρῶτον μὲν δεῖ ἑορτάσαι ἑορτὰς ὅσας οὐδεμία τῶν Ἑλληνίδων
πόλεων· ἐν δὲ ταύταις ἧττόν τινα δυνατόν ἐστι διαπράττεσθαι τῶν τῆς πόλεως·
ἔπειτα δὲ δίκας καὶ γραφὰς καὶ εὐθύνας ἐκδικάζειν ὅσας οὐδ' οἱ σύμπαντες ἄν-
θρωποι ἐκδικάζουσι· τὴν δὲ βουλὴν βουλεύεσθαι πολλὰ μὲν περὶ τοῦ πολέμου,
πολλὰ δὲ περὶ πόρου χρημάτων, πολλὰ δὲ περὶ νόμων θέσεως, πολλὰ δὲ περὶ
τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἀεὶ γιγνομένων, πολλὰ δὲ καὶ * * τοῖς συμμάχοις, καὶ φόρον
δέξασθαι καὶ νεωρίων ἐπιμεληθῆναι καὶ ἱερῶν. ἆρα δή τι θαυμαστόν ἐστιν, εἰ
τοσούτων ὑπαρχόντων πραγμάτων μὴ οἷοί τ' εἰσὶ πᾶσιν ἀνθρώποις χρηματίσαι;
λέγουσι δέ τινες, ὅτι ἤν τις ἀργύριον ἔχων προσίῃ πρὸς βουλὴν ἢ δῆμον, 3
χρηματιεῖται. ἐγὼ δὲ τούτοις ὁμολογήσαιμ' ἂν ἀπὸ χρημάτων πολλὰ δια-
πράττεσθαι Ἀθήνησι καὶ ἔτι ἂν πλείω διαπράττεσθαι, εἰ πλείους
ἐπεδίδοσαν ἀργύριον· τοῦτο μέντοι εὖ οἶδα, ὅτι πᾶσι διαπρᾶξαι ἡ πόλις * *
τῶν δεομένων οὐχ ἱκανή, οὐδ' εἰ ὁποσονοῦν χρυσίον καὶ ἀργύριον διδοίη τις αὐ-
τοῖς. δεῖ δὲ καὶ τάδε διαδικάζειν, εἴ τις τὴν ναῦν μὴ ἐπισκευάζει ἢ κατοικοδομεῖ 4
τι δημόσιον· πρὸς δὲ τούτοις χορηγοῖς διαδικάσαι εἰς Διονύσια καὶ Θαργήλια καὶ

---

l. l. et coni. I p. 12 pro *Ἀθηναίους* | **2** *οὐδὲ δι' ἓν ἄλλο* coni. Dindorf in Oxon. nixus scriptura cod. A in quo *οὐδὲ* esse falso retulit Gailius | *διότι* add. Kirchhoff, *ὅτι* add. Castalio | **3** *πάντες* **A**, *πάντες* (m. sec. supra *ες* sprscr. *ας*) **M** | **4** *οὐδὲ μια* **A** | **5** *ἐν δὲ ταύταις — τῆς πόλεως* del. Weiske et Cobet | pro *ἧττον* coni. Faltin p. 30 *ἤ που* | **7** *τὴν δὲ βουλὴν* del. et *δὲ* post *βουλεύεσθαι* add. Faltin l. l. | **9** *τὴν* add. Kirchhoff | ante *τοῖς* lacunam statuit Dindorf, add. *περὶ τῶν ἐν* Schneider, *περὶ τῶν κατὰ τοὺς* scribi mavult Faltin p. 30 | **10** *ἄρα* **A M** | *δή τί* **M**, *δῆτα* coni. Cobet | **11** *ὑπερχόντων* **A** | **12** *ὅτι* add. Cobet, *ὡς* add. Kirchhoff | **13** *χρηματιεῖ* coni. Cobet, *χρηματιεῖ· καὶ* Madvig adv. crit. l. l. | **15** *ἐπεδίδοσαν*] *ἔτι ἐδίδοσαν* coni. Cobet | *οἶδα διότι* **A**, *οἶδα διότι* **M**, *οἶδα ὅτι* coni. Castalio, *οἶδ' ὅτι* scrips. Dindorf | ante *διαπρᾶξαι* add. *χρηματίζουσα* Faltin p. 31 | lacunam ante *τῶν* statuit Dindorf, et intercidisse ipse coni. *τοσούτων ὄντων* vel *τοσούτων ὑπαρχόντων πραγμάτων*, Kirchhoff *πολλῶν ὄντων* | **16** *ὁπόσον οὖν* **A** | *καὶ* post *χρυσίον* mutat in *ἢ* Kirchhoff | pro *αὐτοῖς* coni. Faltin l. l. *αὐτοῦ* | **17** *ναῦ* **A** | **18** *τι τὸ δημόσιον* **A M**, *τι δημόσιον* corr. Leonclavius, *τίνα τόπον δημόσιον* vel *τι τῶν δημοσίων* coni. Zeune |

Παναθήναια καὶ Προμήθεια καὶ Ἡφαίστια ὅσα ἔτη· καὶ τριήραρχοι καθίστανται
τετρακόσιοι ἑκάστου ἐνιαυτοῦ, καὶ τούτων τοῖς βουλομένοις διαδικάσαι ὅσα ἔτη.
πρὸς δὲ τούτοις ἀρχὰς δοκιμάσαι καὶ διαδικάσαι καὶ ὀρφανοὺς δοκιμάσαι καὶ
5 *φύλακας δεσμωτῶν καταστῆσαι. ταῦτα μὲν οὖν ὅσα ἔτη· διὰ χρόνου δὲ δικάσαι*
δεῖ ἀστρατείας καὶ ἐάν τι ἄλλο ἐξαπιναῖον ἀδίκημα γένηται, ἐάν τε ὑβρίσωσί τινες
ἄηθες ὕβρισμα ἐάν τε ἀσεβήσωσι. πολλὰ ἔτι πάνυ παραλείπω· τὸ δὲ μέγιστον εἴ-
ρηται πλὴν *αἱ τάξεις τοῦ φόρου· τοῦτο δὲ γίγνεται ὡς τὰ πολλὰ δι' ἔτους πέμπτου.*
6 *φέρε δὴ τοίνυν ταῦτα οὐκ οἴεσθαι χρὴ χρῆναι δικάζειν ἅπαντα; εἰπάτω γάρ τις,*
ὅ τι οὐ χρῆν αὐτόθι δικάζεσθαι. εἰ δ' αὖ ὁμολογεῖν δεῖ ἅπαντα χρῆναι δικά-
ζειν, ἀνάγκη δι' ἐνιαυτοῦ· ὡς οὐδὲ νῦν δι' ἐνιαυτοῦ δικάζοντες ἐπαρκοῦσιν ὥστε
7 *παύειν τοὺς ἀδικοῦντας ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων.* φέρε δή, ἀλλὰ φήσει
τις *χρῆναι δικάζειν μέν, ἐλάττους δὲ δικάζειν. ἀνάγκη* τοίνυν, *ἐὰν μὲν*
*ὀλίγα ποιῶνται δικαστήρια, * * ὀλίγοι ἐν ἑκάστῳ ἔσονται τῷ δικαστηρίῳ· ὥστε καὶ*

---

1 post *Παναθήναια* lacunam statuit Kirchhoff, quam sic explet: *ὅσα ἔτη καὶ γυμνασιάρχοις διαδικάσαι εἰς Παναθήναια* | *ἡφαίστια* **A M** (Rühlio teste) | *ὁσέτη* coni. hic et 2 et 4 Cobet | *τριηράρχοις, οἳ* coni. Kirchhoff | 4 utrum *φύλακας* an *φυλακὰς* scribendum sit, quaerit Schneider ad Cyrop. VI 30; Kirchhoff praefert *φυλακὰς* (cf. act. acad. p. 24 n. 1) | *δὲ* add. Leonclavius | *διαδικάσαι* **A M**, corr. Faltin p. 33 | 5 *ἀστρατείας* coni. Brodaeus, *στρατιᾶς* **A** teste Hinckio, *στρατιᾶ* teste Moellendorfio, *στρατιὰς* **M** | *γίγνεται* **A**, *γίγνηται* **M**, *γένηται* corr. Schneider ex cod. Vatic. 1335, in quo *γενηται* sed supra *ε* sprscr. *ι* | *ὑβρίσωσι* corr. Schneider pro *ὑβρίζωσι* | 8 *οἴεσθαι* in *οἴεσθε* corr. Castalio, quod probat Dindorf in praef. ed. Oxon. p. LXXII coll. Demetr. Phaler. *περὶ τύχης* ap. Polyb. exc. Vatic. p. 434 et Diodor. exc. Vatic. p. 81; *οἷόν τε* coni. Zeune, *οἴει* Heinrich | *χρὴ* ante *χρῆναι* addidi coll. § 8 *οἴεσθαι χρὴ καὶ ἑορτὰς ἄγειν χρῆναι*. Faltin *δεῖ* addi mavult | *χρῆναι* in *χρὴ* corr. Stephanus | *διαδικάζειν* **A M**, corr. Kirchhoff | *εἴποι δ' ἂν ἄρα τις* coni. Schneider, *ἀντερεῖ γάρ τις* Cobet | *ὅ τι* corr. pro *ὅτι* Christianus | 9 pro *χρῆν* coni. *χρὴ* Faltin l. l. | *αὐτόθι*] sic **A M**, *αὐτόθεν* coni. Leonclavius, *αὐτῶν* coni. Christianus, *τούτων* Faltin l. l. | *ὁμολογεῖν δεῖ* corr. Leonclavius pro *ὁμολογεῖ δεῖν*, Zeune mavult *ὁμολογεῖ* deleto *δεῖν* | *δικάζεσθαι* et *δικάζειν* corr. Kirchhoff pro *διαδικάζεσθαι* et *διαδικάζειν* | 10 *ὡς οὐδὲ νῦν δι' ἐνιαυτοῦ* om. sed supra lin. sprscr. m. 1 (sec. Rühl), m. 2 (sec. Riccob.) **M** | *δικάζοντος* **M** | *ἐπαρκοῦσιν* corr. Leonclavius pro *ὑπάρχουσιν* | 11 *φήσει τις* **A** (cf. Thucyd. VI 39, 1), *φησί τις* **M** | 12 *ἀνάγκη* corr. Schneider pro *ἀνάγκῃ* | post *τοίνυν* intercidisse putat Faltin p. 34 *πολλὰ ποιεῖσθαι δικαστήρια· νῦν δὲ* | *μὲν*] *μὴ* coni. Zeune | 13 *ὀλίγα* **A M**, in *πολλὰ* mutat Weiske | ante *ὀλίγοι* lacunam signaverunt Faltin et Kirchhoff, quam explet ille *πολλοί εἰσιν οἱ δικασταί· ἐὰν δὲ πολλὰ* hic *μὴ ἐπαρκεῖν, ἐὰν δὲ πολλὰ ποιῶνται δικαστήρια* | *ὀλίγοι δ' ἐν ἑκάστῳ ὦσι τῷ*

διασκευάσασθαι ῥᾴδιον ἔσται πρὸς ὀλίγους δικαστὰς καὶ συνδεκάσαι * * πολὺ
ἧττον δικαίως δικάζειν. πρὸς δὲ τούτοις οἴεσθαι χρὴ καὶ ἑορτὰς ἄγειν χρῆναι 8
Ἀθηναίους, ἐν αἷς οὐχ οἷόν τε δικάζειν. καὶ ἄγουσι μὲν ἑορτὰς διπλασίους ἢ οἱ
ἄλλοι· ἀλλ' ἐγὼ μὲν τίθημι ἴσας τῇ ὀλιγίστας ἀγούσῃ πόλει. τούτων
τοίνυν τοιούτων ὄντων οὔ φημι οἷόν τ' εἶναι ἄλλως ἔχειν τὰ πράγματα Ἀθήνησιν
ἢ ὥσπερ νῦν ἔχει, πλὴν εἰ κατὰ μικρόν τι οἷόν τε τὸ μὲν ἀφελεῖν τὸ δὲ προσθεῖ-
ναι· πολὺ δ' οὐχ οἷόν τε μετακινεῖν, ὥστε μὴ οὐχὶ τῆς δημοκρατίας ἀφαιρεῖν τι.
ὥστε μὲν γὰρ βέλτιον ἔχειν τὴν πολιτείαν οἷόν τε πολλὰ ἐξευρεῖν· 9
ὥστε μέντοι ὑπάρχειν μὲν δημοκρατίαν εἶναι, ἀρκούντως δὲ τοῦτο ἐξευρεῖν, ὅπως
δὴ βέλτιον πολιτεύσονται, οὐ ῥᾴδιον, πλήν, ὅπερ ἄρτι εἶπον, κατὰ μικρόν τι προσ-
θέντα ἢ ἀφελόντα.

Δοκοῦσι δὲ Ἀθηναῖοι καὶ τοῦτό μοι οὐκ ὀρθῶς βουλεύεσθαι, 10
ὅτι τοὺς χείρους αἱροῦνται ἐν ταῖς πόλεσι ταῖς στασιαζούσαις. οἱ δὲ
τοῦτο γνώμῃ ποιοῦσιν· εἰ μὲν γὰρ ᾑροῦντο τοὺς βελτίους, ᾑροῦντ' ἂν οὐχὶ τοὺς
ταὐτὰ γιγνώσκοντας σφίσιν αὐτοῖς· ἐν οὐδεμιᾷ γὰρ πόλει τὸ βέλτιστον εὔνουν ἐστὶ
τῷ δήμῳ, ἀλλὰ τὸ κάκιστον ἐν ἑκάστῃ ἐστὶ πόλει εὔνουν τῷ δήμῳ· οἱ
γὰρ ὅμοιοι τοῖς ὁμοίοις εὖνοί εἰσι. διὰ ταῦτα οὖν Ἀθηναῖοι τὰ σφίσιν
αὐτοῖς προσήκοντα αἱροῦνται. ὁποσάκις δ' ἐπεχείρησαν αἱρεῖσθαι τοὺς βελτίστους, 11
οὐ συνήνεγκεν αὐτοῖς, ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου χρόνου * * * ὁ δῆμος ἐδούλευσεν ὁ ἐν

δικαστηρίῳ, καὶ διασκευάσασθαι κτλ. coni. Schneider | 1 ῥᾷον coni. Cobet | συνδεκάσαι corr. Matthiae in misc. philol. I p. 252, Thieme, lex. Xen. IV p. 171, Schneider pro συνδικάσαι, quod servavit Leonclavius addito ἐς τὸ et Weiske addito αὐτοὺς καὶ, Zeune mutavit in συνδικάσαντας | lacunam ante πολὺ signavi, ὥστε add. Schneider, δεῖ οὖν ὁμολογεῖν ἐλάττους add. Faltin l. l. | 4 μὲν del. Kirchhoff | ὀλιγούσας A | 8 οἷόν τε corr. pro οἴονται Castalio | 9 ὑπάρχειν, δημοκρατίαν μένειν coni. Madvig l. l. | μὲν post δημοκρατίαν transponit M | post εἶναι add. ἀμετακίνητον Faltin p. 35 | ἀρκούντως — 10 ῥᾴδιον] ἠκριβῶσθαι δὲ τοῦτο, ὅπως βέλτιον πολιτεύσονται, οὐ ῥᾴδιον ἐξευρεῖν coni. Kirchhoff | τοῦτο] οὕτως coni. H. Sauppe | 10 δὴ corr. pro δὲ Leonclavius, om. cum cod. Laur. plut. 80, 13 Kirchhoff | 12 τοῦτό μοι] τοῦτο e corr. man. sec. cod. Vatic. 1335, μοι del. Morus, in τοι mutavit Weiske, in σοι Faltin p. 3 | 15 οὐδὲ μιᾷ A | 16 post τῷ δήμῳ add. Kirchhoff τῷ Ἀθηναίων vel τῷ Ἀθήνησιν | ἀλλὰ — δήμῳ om. A, sed habet M | ἐστὶ del. Castalio | 17 εὔνοοί (prius ο ex ω corr.) A | 19 post αὐτοῖς lacunam statuit cum Madvigio p. 364 Kirchhoff | post ἐντὸς ὀλίγου χρόνου lacunam statui ratus ipsis his verbis iteratis (v. infra p. 32 v. 1. 3) factum esse ut librarius aberraverit | ante et post ὁ μὲν Βοιωτοῖς lacunam signavit Cobet | ὁ ἐν pro ὁ μὲν corr. Madvig l. l., ὅτε μὲν coni. Castalio, τὸ μὲν Leonclavius, τοῦτο μὲν Zeune (vel infra τὸ δὲ) |

Βοιωτοῖς· τοῦτο δὲ ὅτε Μιλησίων εἵλοντο τοὺς βελτίστους, ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἀποστάντες τὸν δῆμον κατέκοψαν· τοῦτο δὲ ὅτε εἵλοντο Λακεδαιμονίους ἀντὶ Μεσσηνίων, ἐντὸς ὀλίγου χρόνου Λακεδαιμόνιοι καταστρεψάμενοι Μεσσηνίους ἐπολέμουν Ἀθηναίοις.

12 Ὑπολάβοι δέ τις ἄν, ὡς οὐδεὶς ἄρα ἀδίκως ἠτίμωται Ἀθήνησιν· ἐγὼ δέ φημί
τινας εἶναι οἳ ἀδίκως ἠτίμωνται, ὀλίγοι μέντοι τινές. ἀλλ᾽ οὐκ ὀλίγων δεῖ
τῶν ἐπιθησομένων τῇ δημοκρατίᾳ τῇ Ἀθήνησιν· ἐπεί τοι καὶ οὕτως ἔχει, οὐδὲν ἐν-
13 θυμεῖσθαι ἀνθρώπους οἵτινες δικαίως ἠτίμωνται, ἀλλ᾽ οἵτινες ἀδίκως. πῶς ἂν
οὖν ἀδίκως οἴοιτό τις ἂν πολλοὺς ἠτιμῶσθαι Ἀθήνησιν, ὅπου ὁ δῆ-
μός ἐστιν ὁ ἄρχων τὰς ἀρχάς; ἐκ δὲ τοῦ μὴ δικαίως ἄρχειν μηδὲ λέγειν τὰ
δίκαια ἢ πράττειν, ἐκ τοιούτων ἄτιμοί εἰσιν Ἀθήνησι. ταῦτα χρὴ λογιζόμενον μὴ
νομίζειν εἶναί τι δεινὸν ἀπὸ τῶν ἀτίμων Ἀθήνησιν.

---

2 μεσηνίους **A** | 4 ἀθηναίους **A** | 5 ὑποβάλοι coni. Heinrich | ὡς del. Cobet et post Ἀθήνησιν signum interrogationis ponit | pro ἀδίκως coni. δικαίως Morus | 6 τινὲς εἶναι **M**, μὲν ὅτι ἔστιν coni. Cobet; num ὅτι τινές εἰσιν? | ὀλίγους μέντοι τινὰς coni. Kirchhoff | 7 post οὐδὲν add. δεινὸν Cobet | 8 ἠτίμωνται corr. Elmsley in mus. Cantab. III p. 481 pro τιμῶνται | οἵτινες corr. Stephanus pro εἴ τινες | 9 τοὺς ante πολλοὺς del. Schneider | ἠτιμᾶσθαι **A** | 10 μὴ δὲ **A** | 11 ἢ add. Castalio | ἀθήνησιν **M** | 12 ἀθήνησι **A**.

Paucis defendam ea quae reliquis magis obnoxia sunt dubitationi sive intellectu obscuriora, cum in plerisque diserta commendatione opus esse non videatur, dummodo generalem sententiam probavero.

Vides me *διασκευαστῇ* perpauca verba attribuisse, eaque omnia ita comparata ut orationis dehiscentis particulas inter se implectant, velut phrases supra p. 6 enumeratas, prae ceteris omnes locos, ubi dicitur *γιγνώσκοντες, ὅτι* vel *γνοὺς ὅτι* similiterve, deinde coniunctiones *διὰ ταῦτα, ἔτι δὲ, πρὸς τούτοις, πρῶτον μὲν, ἔπειτα, αὖ, καὶ, μὲν, οὖν, δὲ, ἀλλὰ, γὰρ, μέντοι, τοίνυν, τούτων τοιούτων ὄντων,* reliquas, postremo exiguas quasdam enuntiationes *εἰ δὲ δεῖ καὶ σμικροτέρων μνησθῆναι* (vide infra), *πολλὰ ἔτι πάνυ παραλείπω, τὸ δὲ μέγιστον εἴρηται πλὴν* (III 5), *ἐγὼ δὲ τούτοις ὁμολογήσαιμ' ἂν* (III 3), *ἑνὸς δ' ἐνδεεῖς εἰσιν* (II 14), eaque quae I, 1 et III 1 insignita sunt.

Dubitari tamen potest, num *initio* (**I 1**) eidem rectius verba *εὖ — Ἕλλησι* adscribenda sint; nam Atheniensi non solum bene conservare videntur Attici rempublicam sed etiam prudenter et iuste constituisse; atque in paragrapho proxima id solum agitur ut demonstretur Athenienses non vituperandos esse quod *εἵλοντο τοὺς πονηροὺς* (i. e. *τοὺς πένητας καὶ τὸν δῆμον*) *ἄμεινον πράττειν ἢ τοὺς χρηστούς* (i. e. *τοὺς γενναίους καὶ τοὺς πλουσίους*).

Praeterea *διασκευαστὴν* cum foliorum sive reliquiarum molem indigestam in ordinem redigeret non raro a recto iudicio aberrasse iam supra p. 12 dixi; etiam ea quae **I 2** cancellis inclusi hoc loco non ita bene interposita esse iudico, cum sint procedente colloquio prolata: neque minus perplexam habes III 12 disputationem.

I 2 Athenis minime omnes magistratus a plebe affectabantur, nam populi suffragiis electorum (quorum tamen *ὁ ἐπὶ τῇ διοικήσει* ab his temporibus alienus fuit) nullus praeter *ἐπιμελητὰς* quosdam ex omnibus ordinibus creabatur; etiam ad *κληρωτὰς ἀρχὰς* nonnullas, quamvis perpaucas, superiorum classium civibus solis erat aditus. Itaque verba *ἔν τε — χειροτονίᾳ* ita intellegenda sunt,

ut ea quae iure et aeque fieri possint, licet revera non fiant, significaverit Atheniensis; quod si ita est, haud pauca hic interciderunt (cf. Faltin l. l. p. 7).

I 3 Adversarii iniquum iudicium produnt omnia quae in initio et in fine huius paragraphi leguntur. *Μισθοφορίαν* enim habuerunt *βουλευταὶ* (cf. Demosthen. XXXIX 10 *ἐὰν δ' ἀρχὴν ἥντινοῦν ἡ πόλις κληροῖ οἷον βουλῆς ἢ θεσμοθέτου*) et aliquot *ἐπιμεληταί*, cum *δικασταὶ* num *ἀρχαῖς* adscribi possint dubium sit, cf. Aristotel. polit. III 1 et Plat. leg. p. 768[c]; reliqui vero magistratus, et omnes proprie *ἄρχοντες* appellati et curatores plerique, nullam mercedem accipiebant. Deinde plurimos honores sortitione omnes poterant adipisci, sed munera utiliter non administranda nisi a civibus qui auctoritate opibusve vel rerum peritia pollerent ditissimis et optimis electione deferebantur. Quod praecipue in *στρατηγοὺς* cadit populi suffragiis ex tribus superioribus ordinibus creatos; itaque *τοὺς δυνατωτάτους* explicaverim „maxime idoneos", cf. Isocrat. VII 27 *τῆς* (*δημοκρατίας* qualem Solon et Clisthenes instituerunt, ex qua non sorte sed electione munera publica mandabantur) *τοὺς μὲν δυνατωτάτους ἐπὶ τὰς πράξεις καθιστάσης*. Poterit igitur vel id defendi quod post *στρατηγιῶν* scribitur *κλήρων*, modo corrigas *κλήρῳ*; nam sorte quilibet civis ad magistratum admoveri poterat, electione optimus quisque. Praestaret sane *κλήρων* cum Cobeto expungere, sed me talis glossematis origo prorsus latet.

Certum vero est sententiam in media paragrapho positam, verbis *οὔτε* usque ad *ἄρχειν* expressam, pessime hoc loco esse inculcatam inter ea quae arctissime sibi respondent enuntiata. Atque cum hic opportune eis quae adversarius acerbius quam verius iudicavit opponatur, discrimen quod ille ex avaritia plebeiorum exortum esse contendat inde explicari quod aliquot muneribus non omnes cives bene fungi possint, hanc opinionem Attico adscripsi arbitratus eam ex illius responso huc retractam esse.

Ad ea quae in fine huius paragraphi scripta sunt conferas Aristotel. polit. III 6, 12 *διὰ τὰς ὠφελείας τὰς ἀπὸ τῶν κοινῶν καὶ τὰς ἐκ τῆς ἀρχῆς βούλονται συνεχῶς ἄρχειν.*

I 11 Verba *ἀπὸ χρημάτων ἀνάγκη τοῖς ἀνδραπόδοις δουλεύειν* rectissime et construxit et interpretatus est Aem. Muellerus in philolog. XIV p. 399, ad cuius sententiam confirmandam addo, *ἀνάγκη* cum dativo et infinitivo coniunctum legi etiam infra II 17 *ταῖς ὀλιγαρχουμέναις πόλεσιν ἀνάγκη ἐμπεδοῦν.* Vi-

detur autem *ἀπὸ χρημάτων* aptissime praepositum esse, quia ad utrumque enuntiati membrum, ad *δουλεύειν* et ad *ἐλευθέρους ἀφιέναι* [1]) haec notio referenda est in eaque totius sententiae vis inest.

I 14 In expediendo hoc loco difficillimo mihi cum Moro convenit arbitranti verba infra scripta *οἱ δὲ χρηστοὶ κτλ.* sententiam cui opponantur flagitare eamque initio paragraphi expressam esse. Neque *οἱ ἐκπλέοντες* (si scriptura tradita vera esset) possent dici nisi infra (§ 18) commemorati strategi trierarchi legati (cf. Grote, hist. Gr. III p. 341), i. e. maximam partem divites et optimates qui postea (§ 14 fin.) narrantur *τοὺς χρηστοὺς ἐν ταῖς συμμαχίσι πόλεσι σῴζειν:* itaque *ἐκπλέοντες* tolerari nequit. Scripsi vero neque quod Morus voluit *πονηροὶ* neque quod quispiam coniecerit *πένητες*, sed *πλέονες* coll. Thucyd. VIII 73, 3 *τοῖς πλείοσιν* (= *τοῖς δημοτικοῖς*) *ὥρμηντο ἐπιτίθεσθαι.* Thucydides quidem solam plenam formam *πλείονες* adhibuisse videtur, sed ut *πλέονος* et *πλέονι* apud hunc, sic apud alios Atticos antiquiores etiam *πλέονες* reperitur, velut apud Xenoph. Cyrop. VIII 4, 3 et anab. VI 3, 6; hellen. IV 3, 15 et VII 5, 12.

I 15 Formula sollemni *εἴποι δέ τις ἂν* indicatur sententia, cui postea opponuntur verba *τοῖς δὲ δημοτικοῖς κτλ.* Sed cum ceteroquin adversarii criminationi defensio Atheniensis subiciatur, hic contrarium [illegible]paret factum esse, quoniam vehementissimum democratiae opprobrium in [illegible]da parte enuntiati expressum est. Itaque efficitur priori loco sententiam [illegible]hiberi, qui populi causam egit: neque eam ab huius generis hom[illegible]enam fuisse demonstratur oratione quam Cleonem habentem facit [illegible] II 39, 8. Sunt sane hae reliquiae disputationis quae de tota socios [illegible] ratione instituta fuit. In ea videtur adversarius contendisse, pessime [illegible]iensibus habitos esse socios, exhaustos et paene ad inopiam redactos, A[illegible]is contra dixisse, prosperas sociorum res Atheniensibus ipsis cordi esse [2] [illegible] *ἰσχύς ἐστιν αὕτη*

1) *ἐλευθέρους ἀφιέναι* manumissionem significare sententia[illegible]u evincitur. Quodsi *ἀφίεσθαι* corrigimus multo concinniorem reddimus sententiam; qua[illegible] violentam admodum constructionis mutationem quae activo servato evadit huic a[illegible] facilius quam aliis tribuas.

2) Omnino in his rebus falsissimam opinionem regnasse egreg[illegible] demonstravit Koehlerus in act. acad. Berol. 1869 p. 96 sq.

Ἀθηναίων κτλ. Quod si cui violentius videtur coniectum, potest totam paragraphum adversario tribuere ita ut hic a ratione fere constanti auctor decesserit.

II 7 Quae nunc proferuntur non sunt *σμικρότερα* quam quae antecedunt, sed eis contraria: talia enim inter imperii maritimi commoda nemo enumerabit nisi cavillator; adversario igitur tribuenda sunt, atque verba admodum inepta *εἰ δὲ δεῖ — μνησθῆναι* ipse scripsit *διασκευαστής*.

II 14—16 Eis quae § 14 exponuntur respondetur § 16; id enim quod illic Athenienses deficere et minus bene apud eos esse dicitur, hic demonstratur quomodo ut natura denegatum, aliquo modo compensare studuerint. Iam inde apparet Lacedaemonium priori loco loqui, quod etiam stabilitur distinctione inter optimates et plebem constituta. Ea quae in § 15 interposita sunt videntur item Lacedaemonio adscribenda esse, cum in eis angustiae quaedam Atheniensium premantur. Refutatio Atheniensis deest.

II 19 Egregie repellit adversarii convicia Atheniensis cum dicit quae ne Müllerus quidem recte intellexit *ἔνιοι ὄντες ὡς ἀληθῶς τοῦ δήμου κτλ.* Quid sit *ὢν τοῦ δήμου* verbis quae paullo post sequuntur demonstratur *ὅστις μὴ ὢν τοῦ δήμου:* significatur ibi nimirum optimatium partibus addictus. Ceterum *τὴν φύσιν οὐ δημοτικοί* dicuntur Pericles eiusque similes, cf. Plutarch. Pericl. 7 *ὁ Περικλῆς τῷ δήμῳ [illegible]ένειμεν ἑαυτὸν ἀντὶ τῶν πλουσίων καὶ ὀλίγων τὰ τῶν πολλῶν καὶ πενήτων [illegible]ως παρὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν ἥκιστα δημοτικὴν οὖσαν.*

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
881X2R.YW C001
COMMENTATIO DE XENOPHONTIS QUI FERTUR LI
3 0112 023845230